

Brezplačni klic in
informacije 080 15 30
info@varuh-rs.si
www.varuh-rs.si

KAKO ZAVAROVATI SVOJE PRAVICE

Podobe revščine

Dve vinjeti:

Pobudnica je upokojenka, stara 60 let, in živi v hudi finančni stiski, ki se je po smrti moža še poslabšala. Z 290 evri prejemkov ne more pokriti vseh življenjskih stroškov. Kljub nizki pokojnini ni upravičena do varstvenega dodatka, ker polovico družinske pokojnine prejema invalidna hčerka, ki ni sposobna za samostojno življenje in je v domski oskrbi. Skupaj s pobudnico živi druga hčerka s svojim otrokom, oba sta prejemnika socialne pomoči. Ker pobudnica ni v roku dokazala namenske porabe izredne pomoči, do te 18 mesecev ni upravičena ...

Pobudnica je mlada mamica, še študentka, ki je bila prejemnica štipendije. Spremljala je fantovo mater, ki je prodala nekaj odpadnega materiala, kar je dobila izplačano. Pri blagajni je pobudnica ob izplačilu navedla svojo davčno številko, ker mati svoje ni imela s seboj. Ko je pobudnica podala vlogo za podaljšanje štipendije, so jo zavrnil, ker so njeni »prihodki« za nekaj evrov presegli cenzus. S prošnjami je poskušala doseči, da bi se ta dohodek prepisal na fantovo mamo, a brez uspeha. Dekle brez štipendije nima sredstev za študij, je tudi brez službe ... Kako se počuti mlada družina in kako sinova mati, ki je hotela mladi družini pomagati?

Ti dve zgodbi nam odkrijeta nekaj obrazov revščine in zelo jasno prikazujeta najbolj ranljive in ogrožene skupine, ki bodo podrobno prikazane v naslednjih prispevkih. Rada bi opozorila na razmere, ki so do revnih neprijazne. Še več, po preciznih birokratskih poteh vodijo do vedno novih primerov revščine. Starejši ljudje, otroci, mlade in enostarševske družine, invalidi ...

Ob pripravah na posvet sem pozorno prebrala vse prispevke in ob tem začutila precejšnje nelogodje. Uradne številke (praviloma iz leta 2005) kažejo, da revščina v Sloveniji ni velik problem. A kako je s številkami v letu 2008 ali vsaj 2007? Poglejmo tiste, ki jih prinašajo mediji: v Večeru smo 26. novembra 2007 lahko prebrali, da je 52 % od 700 anketiranih izjavilo, da živijo slabše kot pred enim letom, Politbarometer aprila 2008 pa kaže, da izmed 813 anketiranih oseb kar 69 % meni, da je socialni položaj delavcev danes v primerjavi s stanjem pred zadnjimi državnoborskimi volitvami slabši. Tudi če sprejmemo le uradne številke, ugotovimo, da pod pragom revščine v Sloveniji živi več kot 200 tisoč ljudi. Zanje veljajo ocene in ugotovitve naših referentov in ne smemo dvomiti o tem, da je z revščino prizadeto tudi njihovo človeško dostojanstvo, ki je temeljni vir človekovih pravic. Namen današnjega posveta je, da soočimo različne poglede, podatke in dejstva in se sami odločimo, katerim bomo verjeli.

Kot varuhinja človekovih pravic si bom tudi v bodoče prizadevala, da javnost spozna, prepozna in prizna čim več obrazov revščine. Šele s priznanjem tega pojava bomo – podobno kot pri nasilju – sposobni sprejeti ukrepe za zmanjšanje števila revnih, tistim, ki bodo ostali revni, pa omogočiti dostojno, človeka vredno življenje.

Dr. ZDENKA ČEBAŠEK-TRAVNIK,
varuhinja človekovih pravic

REVŠČINA IN ČLOVEKOVE PRAVICE
Dvorana Državnega sveta RS, Šubičeva 4, Ljubljana, 20. 5. 2008

Uvodni nagovori	2
Predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk	
Predsednik Državnega sveta RS mag. Blaž Kavčič	
Varuhinja človekovih pravic dr. Zdenka Čebašek - Travnik	
Ministrica za delo, družino in socialne zadeve Marjeta Cotman	
Stopnja tveganja revščine v Sloveniji	3
Stanka Intihar, Statistični urad Republike Slovenije	
Nove oblike revščine	4
dr. Vesna Leskošek, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani	
Revščina ubija.....	5
Matjaž Hanžek, Urad Vlade RS za makroekonomske analize in razvoj	
Primerjava relativne revščine in materialne deprivacije v Sloveniji	6
dr. Nada Stropnik, Inštitut za ekonomska raziskovanja	
Prizadevanja vlade in ministrstva pri preprečevanju revščine	7
mag. Sašo Stiković, Ministrstvo RS za delo, družino in socialne zadeve	
Revščina kot kršitev človekovih pravic	8
mag. Bojana Cvahte, Varuh človekovih pravic RS	
Primeri iz prakse Varuha človekovih pravic RS	9
dr. Ingrid Russi Zagožen, Varuh človekovih pravic RS	
Obvladovanje in preprečevanje revščine med invalidi	10
Boris Šuštaršič, Državni svet RS	
Revščina in zdravje	10
Peter Požun, Državni svet RS	
Revščina z vidika družbene odgovornosti	11
prof. ddr. Matjaž Mulej, Inštitut za razvoj družbene odgovornosti	
Obraz revščine	12
dr. Andreja Črnak Meglič, Inštitut za socialno varstvo RS	
Revščina in starejši	12
dr. Mateja Kožuh Novak, Zveza društvo upokojencev Slovenije	
Prostovoljstvo – izraz medsebojne solidarnosti	13
Tereza Novak, Slovenska filantropija	
Predstavitel Društva za pomoč brezposelnim v materialni stiski	14
Anica Štuhec, Društvo za pomoč brezposelnim v materialni stiski	
Slovenski davek na človekoljubje	15
mag. Janez Pezelj, Rdeči križ Slovenije	
Revščina – temeljna kršitev pravic in dostojanstva vsakega človeka	15
Imre Jerebic, Slovenska Karitas	
Življenjski stil – brezdomec	16
Boris Kosec, Zavetišče za brezdomce v Ljubljani	

Razprava in oblikovanje sklepnih ugotovitev in priporočil
Zaključek posveta

REVŠČINA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

Posvetu na pot

Revščina je splet različnih pomanjkanj, zmanjševanje življenjskih priložnosti in dolgotrajno pomanjkanje. Izključenost iz vsakovrstnega dogajanja, zlasti iz socialnega življenja, vodi v začaran krog, znotraj katerega ljudje s svojo zmožnostjo, usposobljenostjo in viri ne najdejo sami izhoda. Revščina omejuje življenje posameznika, družin in skupin ter zmanjšuje možnosti za osebni razvoj in razvoj lastnih potencialov. Najbolj kruta je revščina, ki potegne za sabo usodo otrok. Začaran krog se nadaljuje, usoda se ponavlja.

Razpolagamo s številnimi kazalniki revščine, ki kažejo na materialni položaj ljudi. Ti kazalniki niso zadostni za prepoznavanje in učinkovito reševanje revščine in socialne izključenosti. Vsakdanja realnost je včasih bolj kruta. Stopnja tveganja revščine je žal največja v družinah z več otroki, v enostarševskih

družinah in v tistih, ki so na meji izpolnjevanja meril za pridobitev pravice do socialne pomoči. Brezposelnost, nizka izobrazba in kombinacija teh vzrokov skupaj s številčnostjo družine pomenijo najresnejšo nevarnost za nastanek revščine. K tem skupinam moramo prišteti še starejše ljudi z nizkimi pokojninami, ki so, čeprav so vse življenje vlagali v pokojninski sklad, ogrožena skupina, ki že prestopa prag relativne blaginje v revščino.

Ključni problem revščine ni v statistiki, ampak v oceni realnih razmer, v katerih se znajdejo ljudje. Med revnimi najdemo tudi tiste, ki se niso naučili gospodariti s skromnimi viri in se neodgovorno zadolžujejo, vendar mora tudi varovanje potrošnika postati ena izmed nalog in zavez tako države kot civilne družbe. Vemo, da mnogi ne morejo in ne znajo reševati svojih stisk, predvsem takrat,

ko se zaradi kopičenja problemov osamijo, pretrgajo socialno komunikacijo, ki še dodatno stopnjuje tako materialno kot socialno in duhovno revščino. Vprašanje je: koga poklicati na pomoč. Vse. Tako državo, politike, nevladne organizacije, družbeno odgovorni kapital, sosede, prostovoljce kot druge, s pomočjo katerih bi se število tistih, ki ne morejo in ne zmorejo sami reševati svojih problemov, precej zmanjšalo.

Zahvaljujem se varuhinji človekovih pravic in njenim sodelavcem, državnemu svetu in vsem, ki sodelujejo pri organizaciji in izvedbi posveta *Revščina in človekove pravice*. Prepričan sem, da bodo tako sama razprava kot izrečene in zapisane besede nova vzpodbuda za reševanje problemov, vzrokov in posledic revščine, ki je v tesni povezanosti s temeljnimi človekovimi pravicami.

dr. Danilo Türk, predsednik Republike Slovenije

Tema Revščina in človekove pravice odstira eno izmed nekoliko zamegljenih projekcij družbene stvarnosti. Pomagala nam bo razumeti del sestavin vrednote, to je kakovost življenja. Temeljni sestavini kakovosti življenja sta svoboda in blagostanje.

In če boste s primerne razdalje pogledali na delovanje družbenih sistemov, se boste morda strinjali z mano, da je edino prav na kakovost delovanja katere koli državne oblastne strukture gledati iz zornega kota njihovega merilnega prispevka k ohranjanju in dvigovanju ali morda celo zniževanju ravni kakovosti življenja državljanov. Vse drugo je lahko bolj samo sebi namen. Splošna deklaracija o človekovih pravicah, ki so jo Združeni narodi sprejeli 10.

decembra 1948, v 1. členu pravi, »da se vsi ljudje rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali drug z drugim ravnati kakor bratje«. Če bi človeškemu rodu uspelo kot posameznikom, družinam, družbam, državam spoštovati in se ravnati po tem pravilniku o človeških pravicah, bi danes živeli v pravični in stabilni družbi.

Ob visoki gospodarski rasti za leto 2007, to je 6,1 odstotka, bi morala Slovenija osnovni standard omogočiti vsem ljudem in ne bi smela dovoljevati nadaljnjega razslojevanja prebivalstva. Z večjo socialno varnostjo bi dosegli večje zadovoljstvo pri deprivilegiranih skupinah prebivalstva in posledično boljše duševno

zdravje ljudi. Slovenija kot socialna država bi morala človeka obravnavati kot kompleksno bitje, ki si zasluži vsestranski kulturni, duševni in materialni razvoj in ne bi smela dovoliti, da postaja orodje v rokah kapitala.

V državnem svetu želimo prispevati k boljšemu medkulturnemu dialogu, za pravičnejšo razdelitev ustvarjenega dohodka, potrebno izobraževanje vseh slojev prebivalstva in za zakonske rešitve, ki bodo pomenile boljšo uravnoteženost med liberalnostjo in motivacijsko naravnanoostjo najprodornejših in večjo socialno varnostjo ter socialno vključenostjo vseh preostalih članov naše družbe.

mag. Blaž Kavčič, predsednik Državnega sveta RS

»To, kar je bilo včasih razkošje, je danes udobje in bo jutri le še povsem vsakodnevna potreba.« smo lahko prebrali v knjigi Dober dan, revščina.

Pri vsakodnevnem delu se nenehno srečujem s stiskami delavcev in delodajalcev, ki se morajo boriti za obstanek na trgu. S stiskami vseh, ki so brezposelni in si zaposlitev resnično želijo in si zanjo prizadevajo. Prav takšna pisma posameznikov me vsak dan opominjajo, kako velika in pomembna vrednota je delo. Delo, ki ni le zaslužek, ki gradi človekovo dostojanstvo in daje varnost.

Podatki kažejo, da se tudi najbogatejše države sveta in države EU srečujejo z izzivi socialne izključenosti, revščine in neenakosti. V Evropski uniji živi 16 % odraslih in 19 % otrok pod povprečno stopnjo tveganja revščine, v vsakem desetem gospodinjstvu pa ni zaposlen noben član gospodinjstva.

Mnogi nimajo dostopa do osnovnih javnih storitev, kot sta elektrika in voda.

Za Slovenijo so podatki o stopnjah tveganja revščine ugodnejši. Kljub dobrim rezultatom ostajajo nekateri pereči problemi, ki jih je treba učinkoviteje reševati. To so predvsem brezposelnost mladih, strukturna brezposelnost, segmentacija trga dela, socialna izključenost, revščina – tudi med zaposlenimi in otroki, kar je vredno posebne pozornosti.

Poleg tega nas staranje prebivalstva in globalizacija postavljata pred vse večje izzive. Pomembno povečanje vlaganj v človeški kapital, posodobitev trgov dela in krepitev socialne vključenosti so neizogibni, če želimo vsakemu posamezniku v Evropski uniji zagotoviti možnost in priložnost za dostojno in kakovostno življenje in delo.

Naloga vseh, ki sodelujejo v boju proti revščini, je, da na eni strani pomagajo tistim, ki so že

prestopili njen prag, da si sami zagotovijo socialno varnost, in na drugi strani, da z ustreznimi ukrepi onemogočijo prestop praga revščine tistim na njenem robu. Kljub temu menimo, da je prav brezposelnost eden pglavitnih vzrokov za revščino in posledično socialno izključenost. Zato je zmanjševanju brezposelnosti tudi v okviru ukrepov našega ministrstva namenjena posebna pozornost.

Morda se danes bolj kot v preteklosti zavedamo, da moramo prisluhniti ljudem z izkušnjo revščine in vzpostaviti dialog z vsemi tistimi, ki oblikujejo politike za zmanjšanje revščine in socialne izključenosti na ravni Evropske unije in na državni ravni. Pomembno je stalno spodbujanje k aktivnosti in vključevanju marginalnih skupin v iskanje rešitev in oblikovanje strategij ter ukrepov za izboljšanje njihovega položaja.

Marjeta Cotman, ministrica za delo, družino in socialne zadeve

Stopnja tveganja revščine v Sloveniji

Na statističnem uradu uporabljamo za določanje praga revščine in izračun stopnje revščine relativni koncept. Prag revščine je določen na podlagi porazdelitve dohodkov in se z njo tudi spreminja. Zato tako izračunana stopnja revščine bolj kot samo revščino meri neenakost znotraj proučevane populacije. Ne pokaže, koliko prebivalcev je v resnici revnih, temveč koliko jih ima bistveno nižji dohodek glede na srednjo vrednost dohodka v državi.

Relativno revščino izražamo s stopnjo tveganja revščine (v nadaljevanju: stopnja revščine). Predstavlja delež ljudi, katerih dohodek je nižji od praga tveganja revščine (v nadaljevanju: prag revščine). Prag revščine določimo tako, da najprej za vsa gospodinjstva izračunamo njihov razpoložljivi dohodek na ekvivalentnega odraslega člana, ga pripišemo vsem članom gospodinjstva in nato vse osebe razvrstimo glede na višino tako pripisanega dohodka. Dohodek osebe na sredini porazdelitve je mediana, 60 % mediane pa je prag revščine.

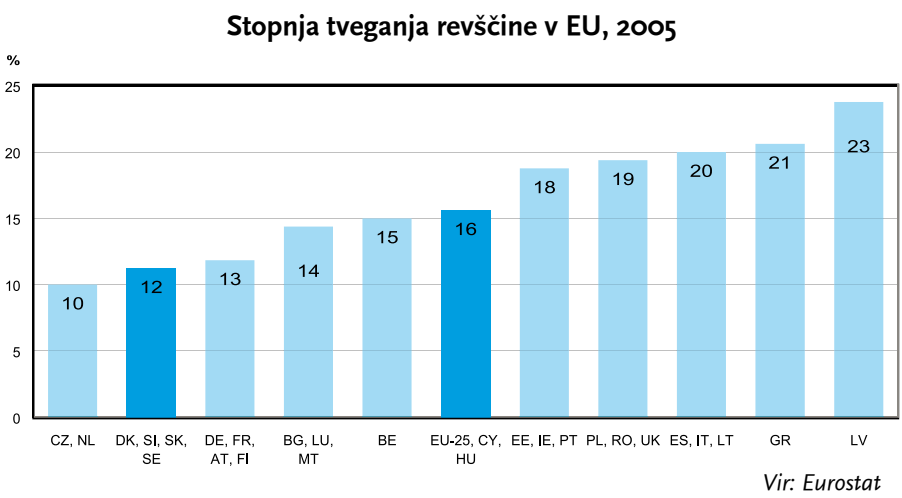
V letu 2005 je bila stopnja revščine v Sloveniji 11,7-odstotna. Zaradi relativnega koncepta merjenja revščine ne moremo reči, da je bilo 11,7 % ljudi v Sloveniji revnih, temveč da so ti živeli pod pragom revščine. Letni prag revščine je bil v letu 2005 5.589 EUR. Razpoložljivi dohodek oseb pod pragom revščine je bil torej nižji od 466 EUR na mesec. Štiričlanska družina z dvema odraslima in dvema otrokoma je morala imeti v letu 2005 vsaj 978 EUR razpoložljivega dohodka na mesec, da je bila nad pragom revščine. Če pri izračunu poleg denarnega dohodka upoštevamo tudi dohodek v naravi, je bila stopnja revščine za leto 2005 11,1-odstotna, mesečni prag revščine pa je bil za 15 EUR višji.

Poleg osnovne stopnje revščine smo to izračunali tudi za družbenoekonomske kategorije oseb in gospodinjstev. Tako ugotavljamo, katere so tiste skupine prebivalstva, ki so v relativno slabšem položaju glede na vse prebivalstvo in jih revščina tudi bolj ogroža. Podatki kažejo, da so bila v najslabšem položaju gospodinjstva brez zaposlenih članov (37 %), še posebej tista z vzdrževanimi otroki (59 %), in gospodinjstva z vzdrževanimi otroki, v katerih je bilo zaposlenih manj kot polovica odraslih članov (34 %), eno-

članska (43 %) in enostarševska gospodinjstva (22 %) ter pari s tremi ali več vzdrževanimi otroki (15 %). Med najbolj ogroženimi so bile tudi vse neaktivne osebe, med katerimi so še posebej izstopale brezposelne (33 %) in samozaposlene osebe (18 %) ter upokojene ženske (20 %). Nadpovprečno stopnjo revščine so imele še starejše ženske (25 %) in najemniki stanovanj (22 %). Daleč v najboljšem položaju pa so bila delovno intenzivna gospodinjstva, v katerih so bili vsi odrasli člani delovno aktivni (3 %), in zaposlene osebe (4 %).

Osnovna stopnja revščine je stopnja revščine po socialnih transferjih, ko so tudi vsi družinski in socialni prejemki, vključno s pokojninami, vključeni v dohodek. Če v dohodek ne bi šteli družinskih in socialnih prejemkov, bi se stopnja revščine podvojila, pri starejših osebah pa bi presegla 30 %. Če bi od dohodka odšteli še pokojnine, bi se stopnja revščine še zvišala – na 41 %. Ti podatki kažejo, da so socialni transferji v Sloveniji še vedno pomemben vzvod za zniževanje revščine.

Podatki za daljše obdobje kažejo, da stopnja revščine v Sloveniji počasi upada. V zadnjem desetletju se je znižala s 14 na 12 %, vendar je treba upoštevati, da ti

CZ – Češka, NL – Nizozemska, DK – Danska, SI – Slovenija, SK – Slovaška, SE – Švedska, DE – Nemčija, FR – Francija, AT – Avstrija, FI – Finska, BG – Bolgarija, LU – Luksemburg, MT – Malta, BE – Belgija, CY – Ciper, HU – Madžarska, EE – Estonija, IE – Irska, PT – Portugalska, PL – Poljska, RO – Romunija, UK – Velika Britanija, ES – Španija, IT – Italija, LT – Litva, GR – Grčija, LV – Latvija, EU-25 – vse navedene države, razen Bolgarije in Romunije.

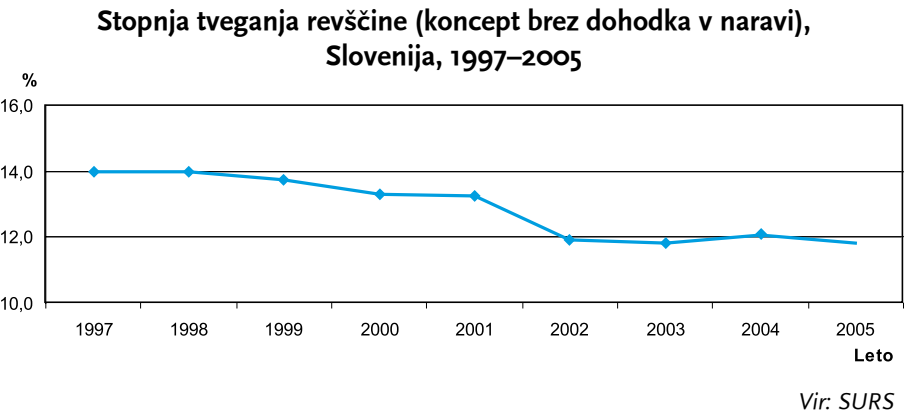
z najnižjo stopnjo revščine v EU. Nižji delež revnih sta imeli le Nizozemska in Češka, v treh državah (Danska, Finska in Slovaška) pa je bila stopnja revščine na enaki ravni kot pri nas. Evropske države z najvišjo stopnjo revščine so bile Latvija, Grčija, Španija, Italija in Litva, v katerih je prek 20 % ljudi živelo pod pragom revščine. Povprečna stopnja revščine za 25 držav EU je bila 16-odstotna.

Tudi prag revščine je primerljiv med državami. Gibal se je od 1.519 EUR v Litvi do

Primerjava kazalnikov dohodkovne neenakosti med državami EU pokaže, da je dohodkovna neenakost v Sloveniji relativno nizka. Slovenija, Danska in Švedska so imele najnižje vrednosti Ginijevega količnika (23,8 %) in razmerja kvartilnih razredov (3,4) v EU, kar pomeni, da je bil v teh državah dohodek najbolj enakomerno porazdeljen med prebivalce. Sledile so Avstrija, Češka, Finska, Nizozemska, Nemčija in Francija. Najvišje vrednosti obeh kazalnikov dohodkovne neenakosti lahko zasledimo v Latviji in na Portugalskem. V obeh državah je bila vrednost Ginijevega količnika že blizu 40 %, kar pomeni, da je bil dohodek tam veliko bolj neenakomerno porazdeljen med prebivalce kot v Sloveniji. Medtem ko je imelo 20 % najbogatejših oseb v Sloveniji 3,4-krat več dohodka od 20 % najrevnejših oseb, je bilo to razmerje v Latviji 7,9, na Portugalskem pa 6,8.

Stopnja tveganja revščine torej pove, kolikšen delež populacije živi pod pragom tveganja revščine. V Sloveniji se v zadnjih letih giblje okrog 12 % in je v primerjavi z drugimi državami EU relativno nizka, kar velja tudi za neenakost porazdelitve dohodka. V skladu s pričakovanji je najpomembnejši vzrok za revščino brezposelnost oz. neaktivnost, pa tudi starost, še posebej pri ženskah, večje število otrok, življenje v enočlanskih ali enostarševskih gospodinjstvih in bivanje v najetem stanovanju.

Stanka Intihar, ■
svetovalka na Oddelku za statistiko življenjske ravni
Statističnega urada Republike Slovenije

podatki kažejo le porazdelitev dohodka med prebivalce, ne upoštevajo pa gibanja cen, stanovanjskih pogojev in drugih dejavnikov, ki prav tako vplivajo na življenjski standard prebivalcev.

Stopnja revščine je v vseh državah EU izračunana po enotni metodologiji,² zato podatke med državami lahko primerjamo. V članicah EU se je primerljiv delež revnih za leto 2005³ gibal od 10 do 23 %. Slovenija se z 12 % uvršča med države

17.808 EUR v Luksemburgu. Prag v evrih ne kaže življenjskega standarda v državah, zato je preračunan v pariteto kupne moči, ki upošteva različno kupno moč v državah. Ob primerjavi praga revščine v pariteti kupne moči vidimo, da so imele nižji prag revščine od Slovenije vse nove članice EU, od starih pa le Portugalska in Grčija. Revni v teh državah so živeli na nižji življenjski ravni kot revni v Sloveniji, v drugih državah pa na višji življenjski ravni kot revni v Sloveniji.

1 Da bi lahko primerjali življenjsko raven gospodinjstev med seboj, moramo upoštevati njihovo velikost in sestavo. Vsi člani gospodinjstva nimajo enakih potreb, zato uporabljamo ekvivalenčne lestvice, ki upoštevajo ekonomijo obsega v gospodinjstvih. Uporabili smo OECD-jevo prilagojeno ekvivalenčno lestvico in za vsako gospodinjstvo izračunali število ekvivalentnih odraslih članov. Lestvica daje prvemu odraslemu članu utež 1, drugim članom, starim 14 let ali več, utež 0,5, otrokom, mlajšim od 14 let, pa utež 0,3. Štiričlanska družina dveh odraslih in dveh otrok ima tako 2,1 ekvivalentnega odraslega člana (izračun: 1*1+1*0,5+2*0,3=2,1). Dohodek na ekvivalentnega odraslega člana gospodinjstva se izračuna tako, da se seštejejo dohodki vseh članov gospodinjstva in nato delijo s številom ekvivalentnih odraslih članov v gospodinjstvu.

2 Vir za izračune so podatki Raziskovanja o dohodkih in življenjskih pogojih, ki temelji na uredbah Evropske komisije. Po podatkih tega raziskovanja smo v Sloveniji stopnjo revščine prvič izračunali za leto 2004. Vir za izračun stopnje tveganja revščine v prejšnjih letih je bila Anketa o porabi v gospodinjstvih. Podatke, izračunane iz obeh virov, lahko primerjamo le ob poznavanju in upoštevanju vseh metodoloških zadržkov.

3 Podatki o dohodku iz Raziskovanja o dohodkih in življenjskih pogojih, ki je bilo izvedeno v letu 2006, se nanašajo na leto 2005, zato smo objavili stopnjo revščine za leto 2005, na Eurostatu pa so iste podatke objavili za leto 2006.

Nove oblike revščine

Revščina je pojav, ki ga tradicionalno povezujemo z marginaliziranimi skupinami in brezposelnostjo. Plačana zaposlitev naj bi zagotavljala učinkovito sredstvo proti padcu v past revščine. Povečuje se možnost, da to ni tako. Povečevanje netipičnih in prekarnih zaposlitvenih oblik ter povečana polarizacija na zaposlitvenem trgu med deli z nizkimi ravnmi spretnosti in tistimi, kjer so potrebne visoke ravni spretnosti, je ustvarilo nova tveganja revščine med zapo-

in prekarnih zaposlitvenih vzorcev ustvarja »nova revščina«, ki učinkuje tudi na zaposlene.

Povezava med zaposlitvijo, delom, revščino in socialno izključenostjo – in širše, kakovostjo življenja – je posebej pomembna pri ustvarjanju konkurenčne in socialno dostojne Evropske unije. Lizbonska strategija zato posebno pozornost namenja socialnemu vključevanju, in sicer tako, da poudari

mi, ki imajo spretnosti in znanja, in med tistimi, ki jih nimajo ali so ta zelo nizka. Poleg tega so pomembni tudi pogoji dela in zaposlitve – zmanjšanje standardov kakovosti zaposlitve in socialne varnosti lahko vodi v revščino zaposlenih.

Ko govorimo o revnih zaposlenih, ne smemo spregledati tudi kakovosti zaposlitve, pri čemer sta meri kakovosti plačilo in zaposlitveni status. Ta dva dejavnika skupaj

volj visoko za dostojen standard življenja« (člen 4).

Raziskave, ki se ukvarjajo z revščino na splošno, dokazujejo, da socialna država in ureditev področja trga dela oziroma delavska zakonodaja pomembno vplivajo na pojavnost in obseg revščine. Pomembno je še poudariti, da revščine zaposlenih ni mogoče popolnoma raziskati, ker je ni mogoče povsem odkriti – na primer pri nezakonito

slenimi. Kot rezultat tega so se v 70. letih prejšnjega stoletja v ZDA pojavili revni zaposleni, ki postajajo vedno večja skupina tudi v EU.

Obstoj revnih zaposlenih v EU kaže na odpoved zavezanosti h kakovosti dela, ki ga vztrajno promovira *Evropska strategija zaposlovanja*. Kaže tudi na pomanjkljivo zavezanost k izkoreninjenju revščine, ki tvori enega glavnih stebrov politike EU pri spopadanju z družbeno izključenostjo. EU zato vedno bolj poudarja, da postaja revščina zaposlenih ključno izhodišče tako v zaposlitvenih strategijah kot v odnosu do družbene vključenosti.

Zdi se, da je evropska ekonomija implicitno sprejela večjo nezaposlenost kot ceno, ki jo je treba plačati za boljše službe in večjo socialno varnost. To nezaposlenost želijo odpraviti z izboljšanjem konkurenčnosti podjetij kot pogojem za razvoj delovnih mest, to pa dosega s poudarjanjem večje fleksibilnosti in deregulacijo evropskega trga dela. Vendar se s pojavom netipičnih

pomembnost ustvarjanja delovnih mest z veliko socialno zaščito in večjo socialno in ekonomsko kohezijo. To je temelj evropskega ekonomskega in socialnega modela. Zaposlitvena politika EU z odprto metodo koordinacije na področjih revščine in socialne izključenosti namenja posebno pozornost problemu revnih zaposlenih. Revščina, ki se pojavlja v gospodinjstvih z zaposlenimi člani in pri zaposlenih posameznikih, je kompleksen pojav, ki ga moramo premisliti znotraj povezav med ekonomsko, zaposlitveno, socialno in fiskalno politiko, v okviru EU in na ravni regij. Pomemben poudarek politike EU v zadnjih letih je, da gospodarska rast sama po sebi ne zagotavlja večje blaginje celotnega prebivalstva, temveč lahko povzroča še večje družbene neenakosti, če za pravično distribucijo ne poskrbi država s posebnimi ukrepi.

Čeprav je rast delovnih mest ključna, je prav tako pomembna vez med njihovo kakovostjo in številčnostjo. Raziskava o revnih zaposlenih v Evropi¹ je pokazala na naraščajoče tveganje razhajanja med tisti-

s socialno zaščito in delavskimi pravicami povezujemo s kariero in zaposlitveno varnostjo. Skupna kakovost dela in zaposlitve pokriva večji spekter področij: zdravje in blaginjo, razvoj spretnosti in medsebojno soodvisnost delovnega in zasebnega življenja.

Nizke plače, ki izključujejo tiste, ki jih zaslužijo, iz normalnega sodelovanja v družbi, je v očitnem nasprotju s pravico do spodobne ali pravične plače, ki je vključena v veliko evropskih in mednarodnih dogovorov. Listina EU o temeljnih socialnih pravicah za delavce (krajše: Socialna listina EU), ki je bila sprejeta v EU leta 1989, vsebuje načelo, da mora za vsako delo obstajati pravično povračilo. V skladu z okoliščinami bi morali v vsaki državi delavcu zagotoviti pravično povračilo za delo. Koncept pravičnega povračila v Socialni listini EU pomeni povračilo za delo, ki je dovolj visoko za dostojen standard življenja delavcev. Evropska socialna listina iz leta 1961 tudi vsebuje posebno skrb za »pravico do pravičnega povračila, ki je do-

zaposlenih delavcih, za katero lahko predvidevamo, da je visoka, vendar je ne moremo slediti.

Že omenjena raziskava na ravni EU je pokazala, da na pojav revščine med zaposlenimi najbolj vplivajo višina plače, dosežena stopnja izobrazbe, spol, sestava gospodinjstva, vrsta pogodbe o delu, državljanstvo in vrsta dejavnosti, v kateri delajo. Podatki, ki so nastali na ocenah razpoložljivega dohodka zaposlenih oseb v Sloveniji v letu 2002, jasno kažejo, da določene kategorije zaposlenih oseb (zaposleni z nedokončano ali končano osnovno šolo, iz določenih regij, določenih dejavnosti, s pogodbo o zaposlitvi za krajši delovni čas od polnega, za določen čas ipd.) živijo v okoliščinah, zaradi katerih bi jih precejšen delež, če njihove dohodke primerjamo s pragom tveganja revščine, sodil med revne zaposlene.

doc. dr. Vesna Leskošek, ■
prodekanja za podiplomski študij
na Fakulteti za socialno delo

¹ Peña-Casas, Ramón, Latta, Mia (2004): Working Poor in the European Union. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Revščina ubija

Če je najpomembnejša človekova pravica, brez katere se tudi druge ne morejo niti uveljaviti, pravica do življenja, potem lahko trdimo, da je vse, kar človeka ubija in skrajšuje njegovo življenje, kršenje najosnovnejše človekove pravice. Pri tem ne mislim le na neposredna dejanja – umore, uboje in izvedbe smrtnih kazni, ampak predvsem na tista ravnanja ljudi, države in družbe, ki posredno vplivajo na to, da ljudje ne morejo uživati dolgega, zdravega in ustvarjalnega življenja. Pogosto je za taka ravnanja kriva država, ki z nepremišljenimi ukrepi, namenjenimi le povečevanju družbenega bruto proizvoda in dobička lastnikov, zanemarija druge vidike človekovega življenja, s tem pa vpliva na slabšanje pogojev življenja. Pri tem je dovolj, da omenim le uničevanje fizičnega in socialnega okolja.

Že počasne in majhne spremembe lahko pri ljudeh povzročajo šoke, na katere se marsikdo ne more prilagoditi. Če pa so te spremembe hitre, so še posebno usodne. Take spremembe v družbi povzročajo šok, ki ga različni ljudje različno sprejemajo, prenašajo in se nanj odzivajo. Vsak načrtovalec prihodnosti – tako politik kot ekonomist – bi moral to upoštevati pri svojih načrtih, če ima le malo strokovne in človeške vesti. To prepogosto pozabljajo predvsem guruji »svobodnega« trga, kot urejevalca vseh človeških dejanj. Pri počasnih spremembah imamo čas, da svoje življenje prilagodimo novim zahtevam, pri spremembah čez noč pa marsikdo tega ne zmore. Odzivi ljudi so zelo različni: eni pobegnejo v kriminal, drugi v smrt, tretji v psihiatrične bolnišnice in četrti v upor. Nekje je enega več in drugega manj; kombinacije so odvisne od več dejavnikov: kulture, političnega in pravnega sistema itd.

Vrsta raziskav socialne medicine je dokazala, da so ljudje, ki živijo v stresu, bolj dovzetni za razne bolezni, ki lahko ne nazadnje vodijo tudi v prezgodnjo smrt. Psiho-socialni stres ob negotovi prihodnosti, kot je npr. grožnja z izgubo zaposlitve, najeda zdravje posameznika in njegove družine in zmanjšuje kakovost življenja.

Družboslovje nima takih možnosti analiziranja svojega področja raziskovanja s poskusi kot naravoslovne znanosti. Zato mora izkoristiti tiste »zgodovinske« dogodke, ki v družbo prinašajo velike spremembe, in ugotavljati posledice »družbenih« eksperimentov. Prehod in z njim povezani družbeni stresi so žal eden izmed takih poskusov, ki daje družboslovju množico podatkov predvsem o tem, kako politika ne sme delati.

Naj tu naštejemo le nekaj najbolj opaznih sprememb.

Najbolj izrazito so se ti procesi pokazali v začetnih letih prehoda do srede devetdesetih let prejšnjega stoletja pri pričakovani dolžini življenja. Ta se je v desetletju 1985–94 v Evropski uniji podaljšala za dve leti (s 75,32 na 77,35), v srednji in vzhodni Evropi za manj kot leto (s 70,40 na 71,28), čeprav je bila že prej pet let krajša. V državah nekdanje Sovjetske zveze pa se je celo skrajšala za več kot dve leti (z 68,26 na 66,09). Enako kažejo podatki o splošni umrljivosti; tako za celotno prebivalstvo kot za posamezne starostne skupine.

Pri tem se je najbolj značilno morilski vpliv družbenih sprememb pokazal v Rusiji. Leta 1984 je bil sprejet Gorbačovov zakon o delni prohibiciji alkohola,

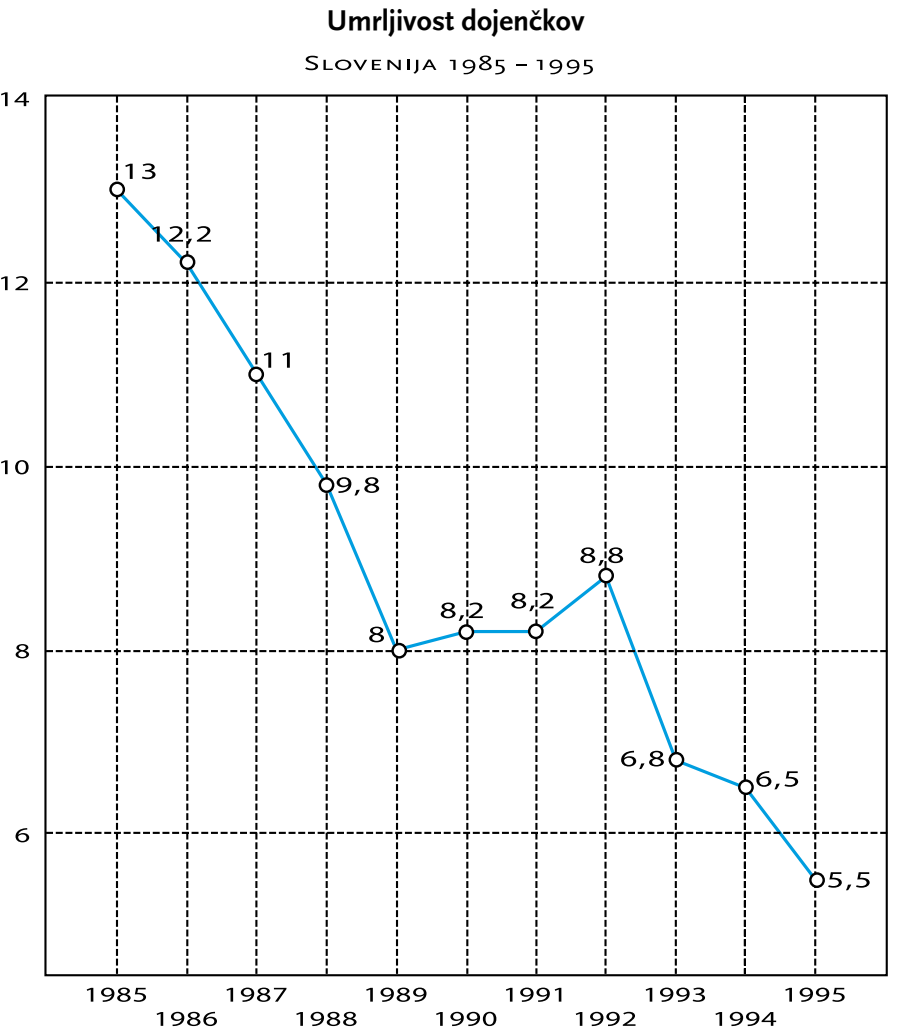
ki je v naslednjih letih radikalno znižal umrljivost: za 100 tisoč manj umrlih v enem letu! Leta 1990, ob začetku prehoda, pa je začela smrtnost znova rasti in se je do leta 1994 povečala za kar 400 ljudi na 100.000 prebivalcev oziroma pol milijona umrlih več na leto, kar so že razsežnosti velike vojne! Tolikšno poslabšanje umrljivosti lahko povzroči katastrofalno slabi gospodarska in socialna politika. Zdravstveni sistem, četudi popolnoma razpade, ne more. Povedano nekoliko sarkastično: na svetu ni tako učinkovitega zdravstvenega sistema, ki bi mu uspelo pobiti toliko ljudi!

Graf Umrljivost dojenčkov v Sloveniji kaže tipičen vzorec gibanja umrljivosti tam, kjer so se povečale neenakost, brezposelnost ali strah za socialno-ekonomsko varnost. Prelom je povsod enak, med državami je različna le njegova razsežnost. In ne le v državah na prehodu: enako gibanje je bilo mogoče zaslediti tudi v Veliki Britaniji ob gospodarskih reformah Margaret Thatcher, čeprav tam ni bilo nikakršnega prehoda niti zmanjšanja BDP; le povečanje socialne in ekonomske negotovosti v družbi.

med neenakostjo in pričakovano dolžino življenja med državami: v državah s približno enakim družbenim proizvodom, ki imajo večje razlike v dohodkih, bodo ljudje praviloma živeli manj. Podobno je v posamezni državi: revnejši ljudje so bolj bolni in umirajo prej kot bogatejši. Enaka kot med socialnimi sloji je porazdelitev zdravja tudi teritorialno: v manj razvitih regijah ljudje umirajo prej. Na tem mestu le nekaj števil za Slovenijo.

Korelacijski količnik med osnovo za dohodnino in pričakovano dolžino življenja med nekdanjimi slovenskimi občinami (zdaj upravnimi enotami) je 0,71, kar pomeni, da polovico razlike v umrljivosti lahko pripišemo revščini. Korelacije med umrljivostjo zaradi posameznih bolezni in dohodno pa so: zaradi nesreč –0,38, zaradi prebavil –0,37 in zaradi srčnih obolenj –0,39; vse so statistično značilno povezane.

Za konec morda podatek iz francoske študije: ugotovili so, da bo 35-letni profesor povprečno živel devet let dlje kot nekvalificirani delavec. Torej lahko sklenem: Revščina je zanižanje temeljne človekove pravice: Živeti dolgo, zdravo in ustvarjalno življenje.

Umrljivost ni povezana le s hitrimi spremembami v družbi; že sama neenakost »spodbuja« skrajšanje pričakovane dolžine življenja. Več raziskav je pokazalo na veliko in statistično značilno korelacijo

Matjaž Hanžek,
podsekretar na Uradu RS za makroekonomske
analize in razvoj

Primerjava relativne revščine in materialne deprivacije v Sloveniji

Uvod

V tem prispevku ugotavljamo vidike materialne deprivacije prebivalstva Slovenije, ki je relativno revno. Po standardni definiciji Eurostata so relativno revni tisti, katerih dohodek ne dosega 60 % mediane dohodka (tj. 60 % dohodka srednje osebe v porazdelitvi prebivalstva po višini dohodka). Naš namen je pokazati, kje in kako pogosto so relativno revni v Sloveniji tudi materialno deprivirani.

Vir podatkov je Anketa o življenjskih pogojih (EU-SILC 2005), ki jo je izdelal Statistični urad RS leta 2005 (samo podatki o dohodkih so za leto 2004). Analiziramo položaj prebivalstva, starejšega od 15 let, pri čemer razlikujemo med mlajšimi (starimi 16–54 let) in starejšimi osebami (starimi 55 let in več).

Relativna (objektivna) revščina

V Sloveniji je bilo relativno revnih 12,5 % oseb, starejših od 15 let (10,3 % oseb, starih 16–54 let, in 17,5 % oseb, starih 55 let in več); to je manj kot v povprečju Evropske unije. Revnim (v obeh starostnih skupinah) je do praga revščine manjkala slaba petina dohodka, kar kaže na globino denarne revščine v Sloveniji.

Relativna revščina je daleč najpogostejša v enočlanskih gospodinjstvih (revnih je bilo 38 % oseb, starih 16–54 let, ki so živele v takšnih gospodinjstvih; pri starejših je bil ustrezní delež 47 %).

Kaže, da je neaktivnost oz. kratko obdobje aktivnosti pomemben dejavnik tveganja revščine. Kar 36 % revnih oseb, starih med 16 in 54 let, je živelo v gospodinjstvih brez aktivnega člana. Relativno revne osebe, stare 55 let in več, pa so bile v povprečju zaposlene samo 17 let.

Finančna stiska relativno revnih

Dobrih 20 % revnih oseb, starejših od 15 let, je živelo v gospodinjstvih, ki so v zadnjih 12 mesecih zaradi finančne stiske kdaj zamudila plačilo komunalnih storitev ali elektrike. To je veljalo za skoraj tretjino revnih, starih med 16 in 54 let, in za samo 8 % starejših revnih. Ali so starejši bolj disciplinirani ali pa je vzrok za tolikšno razliko v tem, da starejši niso obremenjeni z nujnimi izdatki v zvezi z vzdrževanjem otrok?

Plačilo obroka za nakupe ali kakšno drugo odplačilo posojil so v zadnjih 12 mesecih zaradi finančne stiske zamudila gospodinjstva, v katerih je živelo 27 %

revnih, starejših od 15 let (30 % v podskupini mlajših in 18 % v podskupini starejših revnih).

V primerih, ko je nekdo od članov gospodinjstva moral odplačevati nakup na obroke ali kako drugo posojilo, ki ni bilo v zvezi s stanovanjem (npr. posojilo za avtomobil, potrošniško posojilo, nakup na čeke, posojilno kartico ipd.), je 58 % relativno revnih, starih med 16 in 54 let, in 56 % starejših revnih iz takšnih gospodinjstev menilo, da so bili ti stroški težko breme za njihovo gospodinjstvo. Razmeroma veliko (37 % oz. 40 %) relativno revnih je menilo, da so bili ti stroški srednje težko breme, za 5 % oz. 4 % pa sploh niso bili breme.

Nepričakovane izdatke v višini približno 355 evrov (85.000 SIT leta 2005) so lahko iz lastnih sredstev pokrila gospodinjstva, v katerih je živelo 27 % revnih, starejših od 15 let (30 % mlajših in 24 % starejših revnih).

Ne več kot približno petina (21 %) revnih, starejših od 15 let (17 % mlajših in 26 % starejših revnih), je živelo v gospodinjstvih, ki si niso mogla vsak drugi dan privoščiti mesa ali enakovredne vegetarijanske hrane. To pomeni, da v Sloveniji biti relativno reven še zdaleč ne pomeni biti reven tudi v absolutnem smislu.

Dobri dve tretjini (66 %) revnih, starejših od 15 let (60 % mlajših in 74 % starejših revnih), je živelo v gospodinjstvih, ki si niso mogla privoščiti enotedenskih počitnic. Torej si jih je lahko privoščila kar tretjina tistih, ki jih štejemo med relativno revne. Enotedenske počitnice praviloma ne sodijo v predstavo o (absolutni) revščini. Mednarodno primerljivi izsledki ankete o življenjskih pogojih kažejo, da je Slovenija na prvem mestu v Evropski uniji, kar zadeva dostopnost specialističnih zdravstvenih in zobozdravstvenih storitev relativno revnemu prebivalstvu. Manj kot 1 % (0,7 %) revnih, starejših od 15 let, ki so nujno potrebovali zdravniško pomoč specialista, je poročalo, da je niso poiskali. V primeru nujne pomoči zobozdravnika je bil ta delež 1,1-odstoten.

Stanovanjske razmere in s stanovanjem povezani stroški relativno revnih

V stanovanju, ki je bilo last koga od članov gospodinjstva, je živelo 67 % relativno revnih, starih med 16 in 54 let, in kar 83 % starejših revnih; 17 % oz. 6 % jih je živelo v gospodinjstvih, ki so plačevala najemnino po (približno) tržnih

cenah, 7 % oz. 4 % v gospodinjstvih, ki so plačevala subvencionirano stanarino, 9 % oz. 7 % pa v gospodinjstvih, ki niso plačevala za stanovanje, ki ni bilo last članov njihovega gospodinjstva.

Razveseljiva je ugotovitev, da si je kar 93 % relativno revnih lahko privoščilo primerno ogrevano stanovanje, saj je nezadostno ogrevano stanovanje ena izmed značilnosti življenja v absolutni revščini. Težava je tudi v tem, da se posledice

oz. 45 % so bili ti stroški srednje težko breme, za 4 % oz. 6 % pa sploh niso bili breme.

Od tistih relativno revnih, katerih gospodinjstva so imela najeta hipotekarna posojila za stanovanja, jih je 33 % povedalo, da so zaradi finančne stiske v zadnjih 12 mesecih zamudili plačilo obroka tega posojila (to je izjavilo 40 % revnih, starih 16–54 let, in 10 % starejših revnih).

Relativno revni glede na subjektivno oceno, kako shaja njihovo gospodinjstvo; Slovenija, 2005

Gospodinjstvo s svojimi prihodki shaja :	Relativno revne osebe (dohodki pod 60 % mediane)	
	stare 16–54 let	stare 55 let in več
zelo težko	18	16
težko	36	39
z manjšimi težavami	34	33
dokaj lahko	9	9
lahko	2	4
zelo lahko	1	0
Skupaj	100	100

Vir: EU-SILC 2005; lastni izračuni. / **Opomba:** Zaradi zaokroževanja je seštevek večji od 100.

čutijo na zdravju oseb, ki so prisiljene živeti v takšnih razmerah.

V povprečju je imela vsaka relativno revna oseba v Sloveniji v stanovanju svojo sobo: osebe, stare 16–54 let, so v povprečju imele 0,8 sobe, starejše pa v povprečju 1,3 sobe. V starejši skupini (nad 54 let) se je število sob na osebo s starostjo povečevalo, kar pomeni, da (tudi) relativno revne osebe v starejših letih ne zapuščajo stanovanja, v katerem so živele, preden so se otroci odselili, partner pa morda umrl (ali se tudi odselil). Približno tretjina relativno revnih, starejših od 15 let (31 %, starih 16–54 let, in 28 % starejših), je živelo v stanovanjih, kjer so imeli težave s streho, ki je puščala, z vlažnimi stenami, tlemi in/ali temelji, trhlimi okenskimi okvirji ali trhlimi tlemi. Iz tega je razvidno razhajanje med kazalnikoma količine (število sob) in kakovosti stanovanj (stavb), v katerih so živeli relativno revni leta 2005. Nekateri drugi kazalniki kakovosti stanovanj pa niso bili tako neugodni. Na primer, kar 92 % relativno revnih, starejših od 15 let (94 %, starih 16–54 let, in 90 % starejših), je imelo v stanovanjih kad ali prho, 93 % pa jih je imelo stranišče na izpiranje.

Celotni stroški, povezani s stanovanjem (stanovanjsko ali hipotekarno posojilo, najemnina, zavarovanje, stroški za elektriko, vodo ipd.), so bili težko breme za 54 % relativno revnih oseb, starih 16–54 let, in za 48 % starejših. Za 42 %

Subjektivna ocena revščine oseb, ki so bile leta 2005 objektivno (relativno) revne

Zanimivo je primerjati podatke o relativni (objektivni) revščini in subjektivno občuteni revščini. Iz tabele je razvidno, da je samo dobra polovica relativno revnih (54 % starih med 16 in 54 let in 55 % starejših) menila, da njihova gospodinjstva s svojimi prihodki shajajo zelo težko ali težko. Približno tretjina jih je imela manjše težave, 12–13 % relativno revnih pa ni občutilo težav, za kar je lahko več vzrokov. Neupoštevani dohodkovni viri (prihodki iz neformalne ekonomije, dohodki v naravi ipd.) zvišujejo življenjsko raven in so pomemben razlog za to, da osebe, ki po svojih denarnih dohodkih objektivno sodijo med relativno revne, ne živijo vedno v izrazito slabih pogojih. Drugi mogoč razlog so skromne želje in pričakovanja, zaradi česar oseba, ki je relativno revna, sama ne občuti (večjih) težav ali deprivacije.

dr. Nada Stropnik, ■
mag. Nataša Kump, ■
raziskovalki na Inštitutu za ekonomska raziskovanja v Ljubljani

Izjava: Ta prispevek temelji na raziskavi, izvedeni v okviru projekta Adequacy of Old-Age Income Maintenance in the EU – AIM, ki ga Evropska komisija financira v 6. raziskovalnem okvirnem programu s pogodbo št. SP21-CT-2005-513748.

Prizadevanja vlade in ministrstva pri preprečevanju revščine

Slovenska vlada se zaveda, da boj proti revščini zahteva celovito in povezano delovanje na različnih politikah, saj se posledice revščine kažejo večplastno. Boj proti revščini je nenehna dejavnost, ki se izvaja z zagotavljanjem zakonskih pravic osebam, ki potrebujejo različne oblike pomoči z namenom, da se tveganje revščine zmanjša. Tako na zmanjševanje revščine vplivamo z raznimi zakonsko urejenimi ukrepi, ki imajo skupni cilj: pomagati materialno šibkim in posledično zmanjšati stopnjo tveganja revščine teh ljudi.

Taki instrumenti oz. ukrepi za preprečevanje revščine so vzpostavljeni in se uporabljajo ali na novo uvajajo na številnih področjih:

- stanovanjsko (npr. subvencije najemnin),
- vzgoja in izobraževanje (npr. subvencije vrtca, prehrane, prevoza, učbeniški skladi ipd., štipendije),
- zaposlovanje (npr. spodbujanje zaposlovanja, zelo različni, za udeležence brezplačni programi aktivne politike zaposlovanja, poskusni programi pobude EQUAL za zaposlovanje ranljivih skupin oseb – invalidi, migranti, Romi),
- sociala (npr. oprostitve plačila socialnovarstvenih storitev, denarne socialne pomoči, subvencionirano zaposlovanje prejemnikov DSP prispeva k izboljšanju materialnega položaja z delom, državna pokojnina),
- pravosodje (inštitut brezplačne pravne pomoči za materialno šibke),
- sistem dohodnine in davčnih olajšav je naravnani v smeri razbremenitve materialno šibkih,
- zdravje (npr. oprostitve plačila obveznega zdravstvenega zavarovanja materialno šibkih),
- družina (npr. otroški dodatki in drugi družinski prejemki ipd., ki vplivajo na kakovost življenja in posledično zmanjševanje revščine pri materialno najšibkejših osebah oz. gospodinjskih celotih).

Vlada oz. MDDSZ in MF sta zaradi neugodnih inflacijskih gibanj že v minulih letih, še zlasti pa letos, pripravila kar nekaj ukrepov za omilitev nastalih posledic:

- sprejet je bil zakon o varstvenem dodatku, ki že velja in določa višine in usklajevanje varstvenih dodatkov, ki jih izplačuje ZPIZ, predlagane rešitve bodo prispevale k izboljšanju materialnega položaja prejemnikov;
- sprejete so in že veljajo **spmembe zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih**, s čimer so

se povečali družinski prejemki (npr. otroški dodatki);

- na področju **dohodninske zakonodaje** so bile uvedene višje davčne razbremenitve materialno najšibkejših državljanov;

slitev za nedoločen čas. Za skupni ukrep je bilo namenjenih 1,8 milijona EUR proračunskih sredstev, aktivnosti se nadaljujejo tudi v letu 2008;

- v tesnem sodelovanju z občinami se materialne stiske državljanov blažijo

- **redno usklajevanje transferjev** z rastjo cen, ki je bilo opravljeno januarja 2008 na podlagi zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjsvom, tudi prispeva k izboljšanju položaja prejemnikov socialnih transferjev;

- primerjava podatkov o številu prejemnikov DSP januarja 2007 (52.463) s številom prejemnikov DSP januarja 2008 (42.938) pokaže, da se je število prejemnikov DSP zmanjšalo za skoraj 10.000. Na podlagi tega sklepamo, da je položaj najbolj ranljivih skupin, kamor sodijo tudi prejemniki DSP, v obvladljivih okvirjih;
- v zadnjih treh letih je bilo izvedenih 1000 zaposlitev dolgotrajnih prejemnikov DSP (dolgotrajno brezposelne osebe), od tega skoraj 90 % zapo-

tudi na področju dostopnosti do storitev socialnega varstva (institucionalno varstvo v DSO, pomoč na domu, sofinanciranje družinskega pomočnika). Poskuša se slediti konceptu solidarnosti, kjer se stroški storitev pokrivajo z lastno udeležbo ter doplačili svojcev in občin na podlagi odločb CSD;

- prejemnikom trajne DSP se plačuje zdravstveno zavarovanje (122.824 EUR letno za povprečno mesečno 445 prejemnikov);
- zagotavljanje 20-odstotnega osnovnega zneska minimalnega dohodka upravičencev v zavodih za odrasle osebe (brez prijavljenega stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, v letu 2006 je bilo namenjeno dobrih 270.000 EUR).

Slovenija izkazuje v primerjavi z drugi-

mi članicami EU nizko stopnjo tveganja revščine (tudi revščino otrok uspešno premagujemo), smo pa v slabšem položaju pri stopnji tveganja starejših, zlasti samskih oseb.

V letu 2005 (zadnji razpoložljivi podatek, vir: SURS) je bila v Sloveniji izmerjena 11,7-odstotna stopnja tveganja revščine, kar nas uvršča med štiri države z najnižjo stopnjo tveganja revščine v EU.

Tveganju revščine so bolj izpostavljena enočlanska gospodinjstva, najemniki ter brezposelne in neaktivne osebe. Na zniževanje stopnje tveganja revščine pomembno vplivajo socialni transferji, ki jo znižajo s 24 % na manj kot 12 %.

Poleg ukrepov in pomoči, ki temeljijo na rednih državnih sistemskih rešitvah, se materialne stiske ljudi poskuša blažiti tudi z vključevanjem v projekte na ravni EU. Tako je bilo v letu 2006 v okviru projekta razdeljevanja hrane iz intervencijskih zalog EU v Sloveniji prvič razdeljenih 640 ton hrane in prek 2 milijona litrov mleka za skoraj 100.000 oseb. Sodelovanje pri projektu se je nadaljevalo tudi v letih 2007 in 2008. Sprva je bilo za leto 2007 predvideno 1.272.606,00 EUR skupne vrednosti intervencijskih zalog, kar je bilo poleti 2007 povečano za 656.000 EUR. Zato so bile namesto predvidenih dveh izvedene tri dobave hrane končnim upravičencem (565 ton sladkorja, 405 ton koruznega zdroba, 155 ton testenin, 146 ton moke, 160 ton riža, 43 ton keksov, 1,5 milijona litrov UVT-mleka in 238 tisoč litrov čokoladnega mleka).

Zadovoljstvo z življenjem se v Sloveniji nekoliko izboljšuje. Slovenija je v skupini evropskih držav z nižjimi ocenami zadovoljstva. Po podatkih evropske družboslovne raziskave so Slovenci svoje življenje leta 2002 ocenili z oceno 6,6, leta 2004 pa z oceno 6,9 (oceno 7 na lestvici 0–10 je izbralo 63,2 %).

Opozarjanju, osveščanju in pripravi prioritete za preprečevanje revščine in socialne izključenosti se veliko pozornosti namenja tudi s pripravo Poročil o nacionalnih strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja, ki potekajo znotraj Odprte metode koordinacije na ravni EU (Odbor za socialno zaščito). V okviru teh procesov je preprečevanje revščine in socialne izključenosti eno izmed ključnih področij (poleg zdravstvene in dolgotrajne oskrbe in pokojnin). Tudi letos bomo pripravljali to poročilo za obdobje 2008–2010.

mag. Sašo Stiković,
vodja sektorja za analize in razvoj na
Ministrstvu RS za delo, družino in socialne zadeve

Revščina kot kršitev človekovih pravic

“Sem v stanju popolnega razčlovečenja, sem NEČLOVEK.” Stavek iz pobude Varuhu človekovih pravic RS dobro ponazarja občutke človeka, ki že dalj časa živi v revščini in izgublja tla pod nogami. Gospa nadaljuje: »... nisem izgubila samo kilogramov, moja eksistenca je ogrožena, sem ena smet, ki jo je potrebno spraviti iz zemeljskega občestva. Živim izrazito skromno, samo s tistim, kar imam, vedno pod pragom revščine, vendar s poštenim delom. Najprej plačam položnice in najemnino, da imam vsaj en dom. Velikokrat nimam niti za hrano, v banki sem deležna ironičnih posmehov, sedaj tudi za najemnino nimam več. Ne vem, če bom jutri še živa, saj nimam več moči za takšno življenje, kmalu bom ostala brez vsega, psihično uničena in razčlovečena. Morda v takšnem stanju niti nimam več pravice živeti?»

Gre za eno izmed številnih žalostnih zgodb, ki jih Varuh vsakodnevno prejme v obravnavo. Pišejo jih posamezniki, v svojem imenu ali imenu družine, mladi in stari, zaposleni in brezposelni, upokojenci in včasih tudi otroci. Pobudniki so člani enostarševskih družin, drugi živijo v t. i. popolnih družinah, tretji živijo sami. Nekateri nam pišejo zgolj zaradi materialne stiske, v kateri so se znašli, vse več pa je takšnih, ko šele po poglobljeni obravnavi ugotovimo, da je osnovni problem revščina, ki posledično povzroča socialno izključenost in zagotovo tudi številne druge probleme.

Vemo, da podatki o relativni revščini prikazujejo dohodkovno neenakost v družbi in povedo, kolikšen je delež ljudi, ki živijo pod določeno mejo dohodkov oziroma izdatkov. Revščina je eno izmed pomembnih področij in kaže stopnjo neenakosti oziroma različnost ravni socialne varnosti, na katero posega država s svojimi regulacijskimi mehanizmi. Revščina in socialna izključenost si prej ko slej podata roki. Socialno izključevanje se nemalokrat začne z materialnim pomanjkanjem, znotraj katerega je socialna izključenost širši koncept. Po Karistu ločimo vsaj štiri tipe izključenosti:¹

- izključenost iz delovnega življenja – brezposelnost,
 - izključenost iz potrošniške družbe – klasična revščina,
 - izključenost iz družbe (pomanjkanje socialnih stikov) – osamljenost,
 - izključenost od mehanizmov moči in vpliva – kulturna marginalizacija.
- Socialno izključenost je težje izmeriti, kot določiti stopnjo relativne revščine, saj gre za širšo dimenzijo človekove stiske. Ne gre le za oceno pojma in dimenzije *imeti*, vključuje tudi dimenziji *pripadati* in *biti*. Pomanjkanja se kažejo kot deprivacija (pomanjkanje materialnih virov), izolacija (pomanjkanje socialnih stikov) in anomija (občutek nemoči) v vsakdanjem življenju posameznika ali družbenih skupin.

Varuh pri svojem delu ugotavlja skokovito naraščanje pobud posameznikov, ki se nanj

obračajo zaradi socialne stiske in revščine, skrajno slabih življenjskih in materialnih pogojev, v katerih morajo (pre)živeti. Vemo, da je treba razloge materialne ogroženosti iskati v širšem kontekstu: v brezposelnosti, prenizkih plačah, nezadostnih socialnih pomočeh ter brezbriznosti družbe in države, ki v brezkompromisnem neoliberalizmu ne najde prostora za ljudi, ki ne zmorejo več bitk z družbenimi zahtevami in vrednotami. Vemo tudi, da neoliberalizem poskrbi le za majhen del prebivalstva, večino pa prepusti trgu in neenakim vstopnim pogojem. V teh okvirih ni prostora za drugačne, za vse tiste, ki so slabše socialno in zdravstveno opremljeni. Skrbijo nas vztrajni poskusi zanikanja, da položaj ljudi v bistvu izvira iz družbenih razmer.

Opažamo naraščanje neobčutljivosti ljudi do revnih in izključenih, in to prav zaradi prepričanja, da so ti vsega sami krivi. Neenake možnosti prepogosto enačimo z nedelom, takšno stereotipno razmišljanje pa negativno vpliva na samozavest, na samopodobo in motivacijo tistih, ki so se znašli na robu ali pod robom revščine.

Zavračamo tudi razmišljanje, da lahko ljudje, ki prejemajo denarno socialno pomoč, postanejo odvisni od npr. 212,97 EUR mesečne denarne socialne pomoči, kar naj bi jih naredilo pasivne. Še bolj nesmiselno pa je prepričanje, da bi denarna pomoč v tej višini lahko posamezniku zagotovila človeka vredno življenje in zato ne bi imel potrebe iskati drugih rešitev.

Že večkrat smo zapisali, da so v družbi, kjer so osrednja vrednota uspešnost, kapital in dobiček, najbolj ogroženi in ranljivi tisti, ki zaradi mladosti (otroci), starosti (starejši), bolezni (bolni in invalidi), drugačnosti (marginalne skupine – alkoholiki, narkomani, etnične skupine) ali spola (ženske) nimajo zadostnega potenciala za vstop v odprti boj ali tekmovalnost, v katerih pravila igre niso natančno določena in tudi vstopni pogoji niso in žal tudi ne morejo biti enaki.

Zagotovo spremljamo pospešeno razslojevanje družbe. Medtem ko eni nenadzorovano bogatijo, so drugi vse revnejši oziroma vedno bolj revni. Vemo namreč, da denar ustvarja denar, izhod iz revščine pa je zelo težak ter zahteva veliko naporov in priložnosti. Odgovor na vprašanje, ali odgovorni dovolj razmišljajo o enakih priložnostih in enakih vstopnih možnostih za vse, je zagotovo negativen. Še več, v družbi se skuša utrditi prepričanje, da je vsak posameznik povsem sam odgovoren za stanje, v katerem je, in tako sam odgovoren za svojo prihodnost.

Ob tem očitno pozabljamo na marsikaj, tudi na to, da tisti mladi, ki odrasčajo v materialno prikrajšanem, revnem, socialno izključenem okolju oziroma družini, nimajo enakih možnosti za razvoj kot otroci, ki odrasčajo

v drugačnem okolju. Otroci iz takih družin večinoma niso deležni zadostnih vzpodbud in opore. Ker pogosto ne končajo šole zaradi pomanjkanja samozavesti in so socialno pogosto slabše opremljeni, imajo manj možnosti za osebnostni razvoj, težje pridobijo ustrezno izobrazbo, se slabše vključujejo v družbo in imajo manj možnosti za zaposlitev. Prav tako vemo, da so ekonomski in socialni vplivi staranja prebivalstva danes možnost in grožnja v razvoju mnogih družb. Posledice se kažejo na številnih področjih – v gospodarskih aktivnostih in produktivnosti, naložbah, obsegu vzdrževanih prebivalcev, zdravstvu, pokojninskih sistemih, socialnih storitvah, izobraževanju, zaposlovanju in še kje.

Če vemo, da je eden izmed ključnih kazalnikov revščine brezposelnost, moramo podvomiti o podatkih, ki kažejo nizko stopnjo brezposelnosti, še zlasti, ker zavodi za zaposlovanje nezaposlene posameznike vodijo v več evidencah, njihovo število pa se ne seštevata. Problem brezposelnosti ne vodi samo v revščino, zavira tudi gospodarsko rast, saj v družbi niso izkoriščeni vsi človeški potenciali. Prepričani smo, da največje zlo brezposelnosti ni le fizično, temveč moralno – ni le pomanjkanje, ki ga prinaša, temveč sovraštvo in strah, ki nastajata zaradi brezposelnosti. Pri ocenjevanju učinkov brezposelnosti na posameznika se tuji strokovnjaki strinjajo, da brezposelnost poleg revščine povzroča tudi demoralizacijo oseb, ki so zmožne in voljne delati, vendar ne morejo dobiti zaposlitve.

Brezposelnost je le en, a zelo pomemben dejavnik, ki vpliva na nastanek revščine. Nič manj pomembno ni, da je pri nas hudo pomanjkanje stanovanj, zlasti takih z neprofitno najemnino, da je prag za pridobitev subvencije prenizek, da je preveč deložacij, ob tem pa skoraj ni začasnih bivalnih enot. Vse to vpliva na rast števila brezdomcev, tudi med tistimi prebivalci, ki so tako rekoč še včeraj imeli kje prebivati.

Denarna socialna pomoč je tako nizka, da po našem mnenju ne zagotavlja niti minimalnega preživetja, pot do izredne denarne socialne pomoči pa je zelo otežena.

Vedno večja privatizacija zdravstvenega sistema se kljub drugačnim zagotovilom kaže kot slabost, zlasti za tiste kategorije prebivalcev, ki nimajo denarja. Podobno se kaže v šolstvu. Vse več je tudi revnih starejših občanov, ki živijo sami, z nizko pokojnino.

Posebej moramo izpostaviti delavce, ti delajo, a so kljub temu revni, ponekod so problematični skoraj mezdni odnosi delodajalcev do zaposlenih. Ni odveč poudariti, da življenje v revščini, na njenem robu, v delni ali popolni socialni izključenosti poraja družbeno odklonske pojave, kot so alkoholizem, odvisnost od prepovedanih drog, samomori, problemi v duševnem zdravju in

zdravju nasploh, in so prav gotovo tudi kazalnik nasilja, tako v družinskem, delovnem kot v splošnem družbenem okolju.

Prepričani smo, da je od družbenih pogojev, političnega sistema in ustrezne pripravljenosti države za reševanje problema revščine odvisna usoda dobršnega (in vedno večjega) dela prebivalstva. Nastaja velika skupina ljudi, ki se izrinjeni na rob družbenega dogajanja počutijo ogoljufane, nesrečne, nekoristne, brezvoljne ali agresivne do družbe, ki jih je pahnila v takšne razmere.

Varuh človekovih pravic se ob občutnem naraščanju števila pobud, katerih vsebina je res pretresljiva, pogosto počuti nemočnega in prav tako jeznega na družbeno realnost, ki dopušča, da se posamezniki in njihove družine znajdejo v tako hudih stiskah. Išče mo rešitve, nekaterim pobudnikom lahko pomagamo, mnogim pa poskušamo vsaj vlti upanje na boljši jutri.

Prepričani smo, da pospešena gospodarska rast (kljub inflaciji) omogoča boljšo in bolj uravnoteženo porazdelitev bremen, ki jih pred nas postavlja težnja po napredku in ustvarjanju države blaginje. Dilema se, kot vedno, pokaže v prioritetah, na katerih se aktivirata družba in še prej politika.

Treba je pristopiti k deregulaciji sistema blaginje (ki zdaj to žal ni) in izboljšati ekonomski položaj večjega števila prebivalstva z zagotovitvijo takšne ravni socialnega minimuma, ki bi najrevnejšim omogočala človeka dostojno življenje. Izkušnje namreč kažejo, da številni najbolj ranljivi člani naše družbe pogosto ostajajo zunaj sistema, sami in nemočni.

Prevečkrat se pokaže, da lahko pristojne službe poskrbijo le za obveze, ki zakrivajo rane (za katere naj bi bili ljudje sami krivi), namesto da bi poskrbele za strukturne spremembe oziroma odpravo neenakosti, ki so ljudi spravili v težaven položaj. Podpiramo prostovoljstvo, nevladne organizacije, dobrodelništvo, vendar moramo vedeti, da več dobrodelništva nujno pomeni tudi manj socialne države.

Varuh človekovih pravic se zaveda, da dostojanstvo, ki je ena izmed temeljnih človekovih pravic, v pogojih revščine ne more biti zagotovljeno. Posamezniku ga zagotavlja predvsem dobra socialna politika in je širši kontekst socialne varnosti, ki zadeva številne ljudi. Problem je treba reševati z novimi, izboljšanimi sistemskimi pristopi. Zato s stalnim javnim opozarjanjem zahtevamo boljšo socialno politiko, s katero bomo vsakemu posamezniku zagotovili pogoje za človeka vredno življenje, za njegovo rast in razvoj ter uveljavili bolj uravnoteženo porazdelitev bremen. Ni dopustno, da na eni strani nenadzorovano bogati manjši del prebivalstva (privatizacija, denacionalizacija) ter da se na drugi strani večja delež revnih,

REVŠČINA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

in to predvsem zaradi zmanjšanja deleža srednjega sloja, na katerem bi morala temeljiti vsaka zdrava družba. Manjka ustrezna davčna politika, ki bi progresivno obdavčila vse vrste premoženja, in ne le plače.

Prizadevamo si tudi za spremembe javnega mnenja, zato ob vsaki priložnosti opozarjamo na pomen zavedanja, da revščina ni le problem posameznikov, ampak vpliva na odnose v celotni družbi in kaže na občutljivost družbe za stiske njenih članov in ne nazadnje na hierarhijo vrednot v neki družbi.

pravičnosti, od politike in njenih organov zahteval vzpostavitev takšnih mehanizmov, ki bodo odpravljali revščino in preprečevali njen nastanek, skušal bo vplivati tudi na spremembo miselnosti celotne družbe. Ta bi vključevala več solidarnosti, občutljivosti za sočloveka, etike in morale ... Vključevala bi spoštovanje posameznikovega dostojanstva,

njegovo pravico ne biti reven, njegovo pravico do enakih možnosti in enakih priložnosti, njegovo pravico ne biti NEČLOVEK.

mag. Bojana Cvahte, ■
direktorica strokovne službe pri
Varuhu človekovih pravic RS

Z 211 EUR naslednjih 15 let?

Varuhu je pisala pobudnica, ki ji dopolnila 50 let in ji je bil pred kratkim priznan status invalida. Navajala je, da je njen edini dohodek 211 EUR denarne socialne pomoči. Spraševala je, kako naj s tem preživi, ko pa samo mesečne položnice presegajo ta znesek.

V zvezi z njenim primerom smo poizvedovali pri CSD, Zavodu za zaposlovanje ter na Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Podatki, ki smo jih prejeli, niso bili vzpodbudni. ZRSZ je pojasnil, da pobudnica za izboljšanje gmotnega stanja ne more storiti nič drugega, kot da se vključi v katerega izmed programov socialne vključenosti v invalidskih podjetjih, kamor se vključujejo tisti, ki zaradi invalidnosti niso zaposljivi. CSD je navedel, da pobudnici pomaga v okviru pristojnosti. Pobudnica prejema denarno socialno pomoč, občasno pa ob hudih materialnih stiskah uveljavlja še izredno denarno socialno pomoč. Menili so, da bi se njen status izboljšal, če bi ji bila priznana pravica do pokojnine v postopku, ki teče pri ZPIZ.

Na ZPIZ pa so nam pojasnili, da je pobudnica vložila »zahtevek za izplačevanje invalidnine« (za telesno okvaro), ki je bil zavrnjen. Zoper odločbo se pobudnica ni pritožila. Pojasnili so še, da ji pravica do invalidske pokojnine ne pripada, saj ima le štiri leta delovne dobe. Bo pa pri starosti 65 let izpolnila pogoje za pridobitev državne pokojnine, če bodo takrat še veljali zdaj veljavni predpisi.

Pobudnico smo seznanili z vsebino prejetih odgovorov. Svetovali smo ji lahko le, naj na CSD večkrat zaprosi za izredno denarno socialno pomoč, ki se lahko dodeli tudi za daljše obdobje. Predlagali smo, naj se obrne še na občino, kjer morda dodeljujejo občasne občinske denarne pomoči za določen namen. Kaj več zanjo nismo mogli storiti. Povedali smo ji, da se bo Varuh zavzemal, da pristojni znova proučijo prag revščine, merila za njegovo ugotavljanje in za pripravo objektivnih kriterijev za dodeljevanje socialnih pomoči, ter da bomo na vsak dan skromnejši gmotni položaj vse večjega števila prebivalcev opozorili tudi na našem posvetu, ki bo v celoti posvečen problematiki revščine.

Pobudnice, ki ima na razpolago 211 EUR mesečno oziroma 7 EUR na dan, o tem, da revščina obstaja, ni treba prepričevati. Prav tako o tem ni treba prepričevati Varuha človekovih pravic, ki se je prav zaradi številnih podobnih zgodb odločil, da na ta, vedno večji problem opozori širšo javnost. Upamo, da bodo ta Bilten in posvet ter njegovi sklepi pomenili korak naprej pri iskanju poti iz revščine, s katero se mnogi že srečujejo, drugi pa počasi, a neustavljivo drsijo vanjo.

Uspešno posredovanje Varuha

Na Varuha se je obrnila pobudnica, upokojenka z mladoletno hčerko. Navajala je, da ima le 320 EUR invalidske pokojnine in 89 EUR otroškega dodatka (pozneje nam je bilo pojasnjeno, da prejema hčerka še 150 EUR preživnine in 190 EUR stipendije). Glede na to, da hčerka živi v internatu, samo zanj plačuje 160 EUR na mesec. Poleg tega sta bila z možem v postopku razveze in očitno je bilo, da bosta s hčerko kmalu ostali brez stanovanja. Zato se je pobudnica že obrnila na Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja, začetni pogovori pa so nekako zamrli. V skrbah zaradi negotove prihodnosti se je obrnila na Varuha in zaprosila za pomoč.

Na primer smo opozorili pristojni CSD. Predlagali smo, naj preverijo, ali bi bila pobudnica na podlagi 31. b člena ZSV upravičena do izredne denarne socialne pomoči za daljše obdobje. Predlagali smo še, naj glede na okoliščine primera napišejo priporočilo za Nepremičninski sklad.

CSD, ki v tej zvezi družine še ni obravnaval in s problematiko še ni bil seznanjen, je pobudnico takoj povabil na pogovor in ji v okviru storitve prve socialne pomoči pojasnil svoje pristojnosti. Seznanil jo je še z drugimi pravicami, ki jih lahko uveljavlja (z denarno socialno pomočjo, varstvenim dodatkom, subvencijo najemnine), in po kakšnem postopku. CSD se je povezal tudi z Nepremičninskim skladom in kmalu zatem je pobudnica prejela v podpis najemno pogodbo.

Neodložljiva deložacija

Pobudnica se je na Varuha obrnila osebno. Povedala je, da ji grozi deložacija, in prosila za pomoč. Na podlagi poizvedbe pri Centru za socialno delo (CSD) in dokumentacije, ki jo je pobudnica priložila, smo ugotovili, da živi v stanovanju, ki je v lasti Javnega stanovanjskega sklada (JSS). Že več let ni plačevala najemnine in stroškov, saj tega ni zmogla. Denarna sredstva so ji zadoščala zgolj za hrano in najnujnejše življenjske potrebščine, zato so ji že nekajkrat odklopili elektriko. Dolgovi, ki ji jih je iz tega naslova imela, so bili vedno večji in nerealno je bilo pričakovati, da bi jih lahko poplačala. Bila je brezposelna, priznana ji je bila invalidnost II. kategorije, prejela je nadomestilo za invalidnost. Živel je s polnoletnim sinom, prav tako brezposelnim, po svojih zmožnostih je tako preživljala tudi njega. Po njenem pripovedovanju sodeč, je bil sin odvisnik in je imel različne, s tem povezane težave.

CSD se je v reševanje njenega primera vključil že pred tremi leti in ji med drugim poskušal pomagati pri poplačilu dolgov. Pomagal je tudi Rdeči križ. Pomoč, ki sta jo lahko nudila, ni zadostovala. Pobudnica se je obrnila tudi na župana občine, vendar brezuspešno. JSS ji je zagrozil z izvršbo. Ker ni bil pripravljen odpisati dela terjatve, pobudnica pa poplačila v celoti (približno 10.000 EUR) ni zmogla, je bila deložirana, izseljena dobesedno na cesto. CSD je iskal možnosti za začasno namestitev; sprejel jo je Karitas, kam se je pozneje preselila in kam se je preselil njen sin, nam ni želela povedati. Nad delom Varuha je bila razočarana, saj ni mogla razumeti, da deložacije ni bilo mogoče preprečiti. CSD nam je ob tem povedal, da je primer pobudnice zadnji od sedmih primerov v občini, kjer je JSS zaradi zapadlih obveznosti zahteval izselitev in jo tudi dosegel.

Primeri iz prakse Varuha človekovih pravic

Prošnja za pomoč pri iskanju zaposlitve

Pobudnik nam je poslal svoje razmišljanje o današnjih družbenih razmerah, brezposelnosti, njenih vzrokih in posledicah. Med drugim je napisal: »Imam hčerko, ki je brez zaposlitve /.../ Ne upa se poročiti, ne upa si imeti otroka /.../ Ker noče živeti izključno v breme svojega partnerja, ji sam pomagam iz svoje pokojnine. Toda zdaj sem bolan na srcu in ožilju in ne vem, kako dolgo bom lahko hčerki pomagal, bližam se svojim osemdesetim. Vem, da iskanje zaposlitve ne sodi na Vaše področje dela, toda če bo Vaša služba slučajno kje zasledila kakšno službo, bom hvaležen, če mi sporočite. Hčerka odlično tipka, dela na računalnik, na fakulteti pa je diplomirala z oceno devet.«

Kaj lahko Varuh človekovih pravic stori, ko dobi prošnjo za pomoč bolnega osemdesetletnika, ki poskuša pomagati svoji hčerki s tem, da ji najde zaposlitev in si pravzaprav želi zgolj to, da bi bila hčerka neodvisna in preskrbljena tudi takrat, ko ji sam ne bo mogel več pomagati?

Čeprav smo razumeli pobudnikovo stisko, mu seveda neposredno nismo mogli pomagati. Poskušali smo mu vliti upanje, da se bo hčerki z vztrajnim aktivnim iskanjem zaposlitve gotovo ponudila priložnost. Želeli smo, da uvidi, da hčerka le ni tako sama in odvisna zgolj od njegove pomoči, zato smo mu tudi pojasnili, da ji lahko pri iskanju zaposlitve pomagajo usposobljeni svetovalci na Zavodu RS za zaposlovanje in da lahko hčerka obvesti tudi nas, če bo menila, da na zavodu ne storijo dovolj za povečanje njenih zaposlitvenih možnosti.

dr. Ingrid Russi Zagožen, ■
višja svetovalka pri Varuhu človekovih pravic RS

Obvladovanje in preprečevanje revščine med invalidi

Revščina invalidov ni nekaj, kar bi bilo aktualno samo za zdajšnjo slovensko družbo, temveč je stalni pojav v vsaki družbi, ki priznava socialno razslojevanje. Doslej se je prav tako pojavljala v vsaki družbeni ureditvi, ki je zagovarjala popolno enakost ljudi, po zgodovinskih virih pa ji ni uspelo, da bi jo vsaj dobro obvladala ali celo odpravila. Revščina invalidov je torej v sklopu splošne revščine, čeprav je zanj o značilno, da je lahko še poglobljena ali razširjena ali v dodatnih oblikah, kar vse pogojujejo posamezne vrste invalidnosti (npr. ovirano gibanje kljub uporabi tehničnih pripomočkov, slepota, gluhot, omejene duševne sposobnosti, stalna odvisnost od fizične pomoči drugega človeka).

Splošna deklaracija o človekovih pravicah, ki jo je leta 1948 sprejela in razglasila Generalna skupščina OZN, določa, da »se vsi ljudje rodijo svobodni in z enakim dostojanstvom in enakimi pravicami«. Kljub temu jasnemu sporočilu in velikemu gospodarskemu in tehnološkemu razvoju v zadnjih 50 letih, so invalidi še vedno v neenakem položaju v primerjavi z drugimi slovenskimi prebivalci in enako drugje po svetu. Ocenjeno je, da v sodobnih industrijskih družbah, med drugim tudi v Sloveniji, invalidnost prizadeva vsaj 12 odstotkov prebivalstva in da se ta delež zaradi preživetja nekdanjih smrtnih poškodb in boleznih postopoma povečuje. Velik napredek v družbenem odnosu do invalidov je leta 1994 vsekakor prinesel dokument OZN *Standardna pravila OZN o izenačevanju možnosti za invalide*. Čeprav ta mednarodna deklaracija ni bila pravno obvezujoča, so jim mnoge, zlasti evropske države dokaj uspešno sledile in tako so se življenjski pogoji invalidov na marsikaterem področju precej izboljšali. Za slovenske invalide je bila zlasti pomembna uvedba 18. pravila, ki določa odnos države do invalidskih organizacij. V zvezi s tem je bila ustanovljena Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij in sprejet je bil zakon o invalidskih organizacijah, kar je danes evropski primer dobre prakse, ki ga Evropski invalidski forum (EDF) priporoča vsem državam, ki se pripravljajo, da postanejo članice EU.

Odločilen vpliv v sedanjosti in prihodnosti pridobiva Konvencija o pravicah invalidov, ki jo je OZN sprejela konec leta 2006, marca 2007 jo je v New Yorku podpisala tudi Slovenija, letos prve dni aprila pa jo je ratificiral še Državni zbor Republike Slovenije. Konvencija je pravno obvezujoča za države podpisnice

in bo tako tudi neposredna podlaga za pozitivne državne ukrepe v korist invalidov.

Pravice invalidov v konvenciji lahko, kar zadeva progresivnost njihove implementacije, ločimo na dve vrsti. Pravica do nediskriminacije je takoj izvedljiva, glede ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic pa se vsaka država pogodbenica zavezuje sprejeti vse možne ukrepe v okviru razpoložljivih virov, kar pomeni, da je stopnja uresničevanja teh pravic odvisna od držav pogodbenic. Konvencija uvaža jasno določene pojme (invalid, invalidnost, diskriminacija, primerna prilagoditev, univerzalno oblikovanje), kar je zelo pomembno za nadaljnje oblikovanje tovrstnih politik in predpisov.

Sistemsko gledano je slovensko invalidsko varstvo v primerjavi z najrazvitejšimi državami EU povsem solidno razvito in tudi po mnogih dosežkih enakovredno primerljivo. Odstopamo v obsegu in kakovosti posameznih storitev, kar je povsem razumljivo zaradi nižjega nacionalnega dohodka na prebivalca, a kljub temu naše invalidsko varstvo v smislu obvladovanja in preprečevanja revščine med invalidi uspešno deluje. Konvencija o pravicah invalidov takoj po ratifikaciji začena prispevati k temu, da bo slovenska državna invalidska politika postopoma pridobila visoko stopnjo integralnosti, da ne bomo poznali samo meril uspešnosti, ampak tudi merila učinkovitosti ter da se bodo zmanjšale razlike med izjemno uspešnostjo in na žalost tudi neuspešnostjo v posameznih primerih invalida ali značilnih skupin invalidov. Tovrstno izboljšanje se bo zelo pokazalo v tem, koliko je med nami revnih invalidov.

Višja inflacija v Sloveniji, med drugim tudi hitra podražitev hrane, oblačil in komunalnih storitev, neposredno povečuje revščino invalidov. Ob tem upam, da bodo vsi tisti ukrepi, ki jih bo država izvajala proti revščini prebivalstva, enakopravno zajemali tudi invalide in njihove specifične potrebe. Upam tudi, da se v odnosu do invalidov ne bo znova okrepil finančni redukcionizem, ki izhaja iz apriornega stališča, da se za invalide porablja preveč javnega denarja in da ga je treba pri njih bolj skrbeti kot pri preostalemu neinvalidnemu prebivalstvu.

Boris Šuštaršič, ■
državni svetnik, predstavnik interesov socialnega varstva v Državnem svetu RS

Revščina in zdravje

Revščina je stanje, ki ogroža našo največjo vrednoto – zdravje, je stanje nezdravja in problem vseh družb. Zmanjšuje dosegljivi družbeni prihodek, saj je prispevek bolnih ali nezmožnih h gospodarskemu razvoju manjši od potencialnega, na drugi strani pa zdravstveni in socialni sistem porablja tudi velika sredstva. Povedano drugače: med revščino in slabim zdravjem poteka dvosmeren odnos – revni zaradi bolezni pogosto postanejo še revnejši. Bolezen preprečuje ljudem, da bi delali, ali pa vpliva na njihovo produktivnost in jim zmanjša prihodek. Veliki so lahko tudi stroški zagotavljanja zdravstvenega varstva, tako glede na čas odsotnosti z dela kot glede na denar, ki se porabi za storitve.

Po podatkih UMAR je stopnja tveganja revščine 10-odstotna. Med vsemi kategorijami in socialno-ekonomskimi skupinami v Sloveniji je najvišja stopnja tveganja revščine pri starejših nad 65 let, ki živijo v enočlanskih gospodinjstvih, višja je pri ženskah, sledijo jim brezposelni moški.

Današnji sistemi zdravstvenega varstva, ki so se tradicionalno ukvarjali s kratkotrajnimi, akutnimi boleznimi, se morajo spremeniti in prilagoditi novi realnosti. Pri zdravljenju kroničnih bolezni ne gre zgolj za zdravljenje, temveč za spremembo kakovosti življenja in dolgoročno zmanjševanje simptomov, kar pomeni spreminjati vedenjske vzorce.

Slovensko zdajšnje stanje lahko ocenimo kot še primerno. Po predlogu Resolucije o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013 pa smo lahko zaskrbljeni.

Državlani visokih računov zdravstvenih storitev ne bodo mogli poravnati iz svojih žepov, saj spremljamo veliko najnižjih plač, zmanjševanje višine pokojnin in nizko viševanje socialnih pomoči, ki ne sledijo inflaciji. Starejši, ki so do zdaj nekako pomagali mladim, tega ne bodo več mogli več v prihodnje. Hkrati pa mladi s svojimi dohodki ne bodo zmožni vzdrževati starejših. Naša družba tako vse bolj vstopa v začaran krog nemoči pri vzdrževanju solidne kakovosti življenja in preprečevanju revščine.

V Sloveniji se celotni izdatki za zdravstvo (kot delež v BDP) v zadnjih letih niso pomembno spreminjali, v njihovi strukturi pa se povečuje delež zasebnih izdatkov. V strukturi zasebnih izdatkov zajemajo izdatki iz naslova prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj 47 odstotkov. V naslednjih letih je predvideno nadaljnje postopno znižanje deleža javnofinančnih odhodkov v obveznem zdravstvenem zavarovanju v BDP do leta 2013, kar bo pomenilo večji pritisk na povečanje financiranja zdravstvenih programov in storitev iz zasebnih sredstev.

Moje dosedanje delo mi daje vedeti, da bosta oskrba in nega starostnikov, revnih in nemočnih v prihodnosti našemu zdravstvu, socialnemu sistemu in celotni družbi največji izziv v 21. stoletju. To terja pravilno oblikovanje in čimprejšnje sprejetje zakonov o dolgo-

trajni negi in oskrbi ter o zdravstveni negi in aktivno vključitev zdravstvene oskrbe in nege v zdravstveno politiko. Zdravstveni strokovnjaki lahko igrajo ključno vlogo pri odpravljanju revščine, pri čemer morajo najprej poskrbeti, da zakonodajne spremembe v zdravstvu koristijo revnim. Sredstva, ki jih vlade namenjajo zdravstvu, se pogosto namenjajo predvsem kurativnim ukrepom.

Revnejši sloji prebivalstva, ki uporabljajo zdravstvene storitve, se najpogosteje pritožujejo, da se zdravstveni delavci do njih vedejo nespoštljivo in jim nudijo podstandardno oskrbo. Usposabljanje, s katerim bi se odpravilo takšne predsodke zdravstvenih strokovnjakov, bi zato moralo biti obvezno. Zdravstveni strokovnjaki morajo promovirati medsektorsko sodelovanje in vladne ukrepe, s katerimi se izboljša življenje revnejših prebivalcev. Bolezni, ki spremljajo revščino, ne moremo odpraviti brez osredotočenega gospodarskega in političnega ukrepanja. To pomeni zagotavljanje pravičnosti in enakopravnosti revnejšim članom naše družbe.

Peter Požun, ■
državni svetnik, predstavnik interesov zdravstva v Državnem svetu RS

Revščina z vidika družbene odgovornosti

Grozi nam več vrst revščine!

Za tiste, ki:

1. jim naravne lastnosti, da so otroci, nosečnice, matere majhnih otrok, bolni, invalidi ali ostareli, otežujejo prilagoditev na sodobne tržne razmere, naj bi solidarnost iz dane prakse veljala še naprej;
2. so glede svojega poklica in kraja bivanja premalo prilagodljivi sodobnim tržnim spremembam, naj bi solidarnost zajela usposabljanje in vzgojo za sodobnejše poklice in vrednote;
3. razmišljajo, odločajo in delujejo premalo celovito in tako tudi premalo inovativno (domiselno, podjetno in vztrajno hkrati), naj bi solidarnost zajela usposabljanje in vzgojo za sodobne vrednote;
4. doma v Afriki itd. ne najdejo zaposlitve zaradi oblastnikov, domačih in tujih lastnikov, ki ravnaajo brez družbene odgovornosti, naj bi solidarnost zajela ustvarjanje pogojev za družbeno odgovornost le-teh do ljudi, da bi mogli živeti normalno doma, ne v Evropi itd.
5. se srečujejo z izobiljem zaradi prihajajočega stanja najrazvitejših območij sveta, ekonomska teorija in praksa izgubljata podlago – ni več treba kriti potreb s premalo viri. Ponudba presega povpraševanje tudi zelo močno, zato poskušajo ponudniki ustvarjati vse bolj umetne in navidezne potrebe, pogosto v škodo naravnega okolja, zdravja ter sreče sodelavcev in drugih. Teorija, da je pomembna le gospodarska rast, vodi v enako slepo ulico kot zanemarjanje naravnega okolja in sreče ljudi, povezano s kopičenjem hudih stroškov, ki bo povzročilo revščino prihajajočih generacij. Enako slepa ulica je uničevanje ambicioznosti zaradi izobilja, kar se kaže v porastu zlorabe drog ipd., namesto v porastu motiva ustvarjati, kar je osrednja človeška lastnost.

Smo soodvisni, zato potrebujemo interdisciplinarno sodelovanje

Več strok, medstrokovno ustvarjalno sodelovanje in etika soodvisnosti v res demokratičnem procesu zagotavljajo usposabljanje ljudi, da dosežejo primerno celovitost, za katero se trudi zamisel o družbeni odgovornosti – odnosu, ki pomaga reševati tudi problem revščine. Z njo delamo kaj dobrega tudi prek meja, ki jih oblastniki zahtevajo z zakonodajo.

Ko gre za revščino, gre za soodvisnost v trikotniku, ki ga sestavljajo solidarnost – gospodarska učinkovitost – celovitost.

- Solidarnost, znana iz jugoslovanskih in starejših časov in verstev z logiko enakih železnic ne glede na prispevek k družbeni blaginji, je pretiravanje. Zmanjšuje motiviranost za delo in še bolj za odlično delo, saj podpira tudi tiste, ki ne potrebujejo pomoči, ampak odgovornost zase in priložnost na trgu.
- Gospodarska učinkovitost po logiki liberalistične čikaške ekonomske teorije z nestransko predpostavko, da je trg popoln, brez vsake solidarnosti zlorablja tudi eksterne ekonomike in je prav tako enostranska. Vodi

v navidezno kakovost življenja in poslovanja.

- Celovitost, ki bi bila edina prava in bi zajela vse lastnosti iz vseh vidikov in vseh sinergij vidikov, je za naravne sposobnosti ljudi nedosegljiv ideal. Celovitosti se je mogoče približati z resnično demokracijo, ki ni enostransko preglasovanje, ampak ustvarjalno sodelovanje medsebojno različnih strokovnjakov. Etika soodvisnosti izraža vrednote, ki tako sodelovanje omogočajo. To vključuje tudi tehtanje in usklajevanje solidarnosti in gospodarske učinkovitosti.

Pot iz revščine in družbena odgovornost

- Primerjalna analiza regij ZDA kaže, da gre najbolje tistim, ki najbolj uveljavljajo tako imenovani 3T: toleranca do razlik med

ženih v konceptu družbene odgovornosti. Vplivni in odgovorni smo ljudje – kot posamezniki, podjetja in druge organizacije, lokalne, državne in meddržavne oblasti. Razvoj družbene odgovornosti naj bi se začel z razvojem etike soodvisnosti, strpnosti do različnosti in talentov ter drugimi načini podpiranja celovitosti, domiselnosti, podjetnosti, vztrajnosti in torej inovativnosti, z ohranjanjem solidarnosti za omenjene skupine ljudi in z omenjenimi vsebinami, obenem pa tudi s podpiranjem družbeno koristnih dejavnosti, kot so gasilstvo, kultura, šport, raziskovanje, skrb za naravno okolje in druge (ne)vladne dejavnosti podobnih vsebin. Tako ne bi podpirali tistih, ki čakajo brez lastnega truda, da jim bo božja mana kar padla z neba. Ustvarjalnost

navadami (seveda poštenih) ljudi privablja talente, zato je vredno tam vlagati v tehnologijo. Taka spoznanja so potrdili tudi slovenski podatki.

- Nadalje gre razvoj podlage za konkurenčnost skozi štiri faze. Najprej temelji na naravnih virih, nato na (pretežno tujih) vlaganjih, potem na lastnih inovacijah. Dobra posledica tretje faze je izobilje, kar si ljudje od nekdaj želijo namesto revščine. Slaba plat tega je, da imajo ljudje v izobilju vse in zato nimajo več motiva za delo z namenom imeti.

Pot iz vseh petih različic revščine, materialne in duhovne, vidimo v IRDO v razvoju vrednot, kulture, etike in norm ljudi, zdru-

je seveda z vsem tem bistveno povezana človeška lastnost.

Potrebujemo Nacionalno strategijo razvoja družbene odgovornosti

Komisija Evropskih skupnosti je v svojem dokumentu Green Paper on Promoting an European Framework for Corporate Social Responsibility (2001) koncept družbene odgovornosti opredelila kot »integracijo skrbi za družbo in okolje v vsakodnevno poslovanje podjetij in pri njihovih razmerjih z udeleženci na prostovoljni podlagi«.

V Sloveniji je bilo v preteklih letih precej aktivnosti za razvoj družbene odgovornosti,

predvsem v okviru civilne družbe. Razne strokovne organizacije in ustanove so začele v programe svojega dela vključevati družbeno odgovorne vsebine, strokovnjaki se dodatno izobražujejo, krepi se raziskovanje, a še premalo, saj na tem področju zelo zaostajamo za EU.

Družbena odgovornost je zahteven koncept, ki združuje različna področja (skupnost, okolje, zaposlene, trg itd.) in potrebuje medstrokovno obravnavo, usklajeno na lokalni, državni in mednarodni ravni.

Leta 2005 ustanovljena medresorska delovna skupina pri vladi RS je z eno samo aktivno osebo premalo aktivna. Predlagamo aktivnejše delovanje te delovne skupine ali ustanovitve posebne vladne agencije za spodbujanje razvoja družbene odgovornosti, ki bo pripravila Nacionalno strategijo razvoja družbene odgovornosti, izvajala in usklajevala aktivnosti na državni ravni ter se pri tem povezovala z raznimi ustanovami in strokovnjaki.

Cilji, ki naj bi jih s strategijo dosegli, so:

1. vzpostaviti temeljno interdisciplinarno jedro raziskovalcev, katerih naloga bi bila proučiti stanje na področju družbene odgovornosti v Sloveniji, slovenske izkušnje primerjati s tujimi in pripraviti predloge za vnos ustreznih sprememb v Slovenijo,
2. pripraviti pravne podlage za pripravo predlogov za spremembo zakonodaje, kjer je to nujno (vključitev družbene odgovornosti v posamezna področja),
3. pripraviti strokovne podlage za dopolnitev programov dela po posameznih ministrstvih,
4. vzpostaviti dialog s strokovnimi združenji, državnimi organi, javnimi institucijami, nevladnimi organizacijami, gospodarstvom in drugimi javnostmi s ciljem krepitev družbene odgovornosti,
5. vključiti vsebine družbene odgovornosti v osnovno-, srednje- in visokošolske izobraževalne programe,
6. pripraviti nacionalni program komuniciranja družbene odgovornosti z namenom osveščanja o pomenu družbeno odgovornega ravnanja slehernega posameznika, organizacij in podjetij,
7. vzpostaviti portal za dvosmerno komunikacijo z javnostjo na temo družbeno (ne) odgovornega ravnanja v Sloveniji,
8. zbirati primere dobre prakse in spodbujati inovativnost podjetij, da bomo postali na znanju temelječa, inovativna družba,
9. spremljati in poročati o razvoju družbene odgovornosti pri nas in v svetu,
10. podpirati pobude raznovrstnih deležnikov, da bodo aktivno izvajali družbeno odgovornost v praksi.

ddr. Matjaž Mulej, ■
zaslužni profesor
na Ekonomsko-poslovni fakulteti,
Univerza v Mariboru,
predsednik Strokovnega sveta inštituta IRDO

Anita Hrast, ■
direktorica Inštituta za razvoj družbene odgovornosti
-IRDO

Obraz revščine

Revščina pomeni materialno pomanjkanje in krnitev življenjskih priložnosti. Dolgotrajno materialno pomanjkanje povzroča izključenost revnih iz družbenega dogajanja in njihovo socialno, kulturno in politično marginalizacijo. Posebej usodna je socialna izključenost v primeru otrok. Revščina in socialna izključenost otrok se od revščine odraslih razlikujeta tako v vzrokih, zaradi katerih je otrok reven, kot v dolgoročnih učinkih, ki jih ima revščina na njegov razvoj in razvoj njegovih življenjskih priložnosti.

V Sloveniji poznamo številne tudi mednarodno primerljive kazalniki revščine (leakenski kazalniki). Na podlagi teh se Slovenija uvršča med države z najnižjimi vrednostmi tega pojava v EU¹ (11,7 %). Vendar so to v glavnem kazalniki materialnega položaja ljudi, ki niso zadostni za prepoznavanje in učinkovito reševanje revščine in socialne izključenosti. Ne poznamo namreč vsakdana ljudi, revščine in socialne izključenosti, kot se kaže na vseh ključnih življenjskih področjih (zdravje, stanovanjski standard, izobraževanje, možnosti in oblike preživljanja prostega časa ...). Zato smo se z izvedbo Analize revščine in socialne izključenosti družin z otroki, ki jo izvajamo v Otroški opazovalnici na Inštitutu RS za socialno varstvo,² odločili, da z nekaterimi kvalitativnimi metodami družboslovnega raziskovanja skušamo dobiti vpogled v značilnosti in oblike revščine ter socialne izključenosti družin z otroki.

V Sloveniji prag revščine pomeni minimalni dohodek. Ta je za odraslo osebo 213 EUR, za drugo odraslo osebo 70 % tega zneska, za otroke pa 30 %. V Sloveniji socialni transferji dokaj uspešno zmanjšujejo stopnjo tveganja revščine – za 54 %, revščino otrok pa celo za 57 %.³ Revne družine z otroki svojo materialno stisko večinoma premagujejo z otroškimi dodatki, saj so ti skoraj polovica mesečnih prihodkov družine.

Na podlagi odgovorov iz intervjujev, ki smo

jih izvajali z revnimi družinami, ugotavljamo, da večina revnih družin z otroki porabi pretežni del sredstev za plačilo rednih mesečnih obveznosti (položnice) in še za to jim zmanjkuje prihodkov. Številni so izpostavili neplačevanje dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja in s tem omejen dostop do zdravstvenih storitev. Revne družine porabijo racionalizirajo predvsem pri prehrani. Precej staršev se odreka hrani, predvsem sadju in zelenjavi v dobro svojih otrok. Zelo pomembno dopolnilo denarnih pomoči je pomoč nevladnih organizacij, predvsem paketi s prehrano. Prehrana revnih družin z otroki količinsko sicer zadostuje, je pa z vidika zdrave prehrane neustrezna, saj v njej prevladujejo ogljikovi hidrati. Revne družine dodatno pomoč, če je le mogoče, iščejo v krogu svoje družine, manj pri prijateljih in znancih, saj so omrežja socialne opore revnih majhna.⁴

Otroci so močno zaznamovani s tem, v kakšnem kraju živijo in v kakšni družini odrasčajo. Pomemben je vzorec funkcioniranja same družine, ki se prenaša iz generacije v generacijo. Ključen problem je spodbuda staršev pri uresničevanju poklicnih želja otrok. Malo je tistih otrok, ki se postavijo na noge, ki vedo, kaj želijo, in poiščejo mehanizme, ki jim omogočijo uresničiti želje, zato so poleg materialnih oblik pomoči pomembni tudi programi socialno-pedagoške pomoči družinam in otrokom, s katerim skušajo kompenzirati manjkajoči kulturni kapital v družinah.

Z analizo smo ugotovili, da lahko govorimo o najmanj štirih skupinah revnih družin z otroki:

O navidezno revnih – gre za skupino družin, ki zelo dobro pozna zakonsko določene pravice do socialnih pomoči in olajšav, ki izhajajo iz njihovega statusa, in jih tudi v celoti uveljavlja. Ne prikazujejo svojega dejanskega socialnega položaja (lažno prikazovanje statusa enostarševske družine, delo na črno),

Višina prejemkov na podlagi DSP in otroških dodatkov glede na strukturo družine (v EUR)						
	1 otrok	2 otroka	3 otroci	1 otrok (DSP + OD)	2 otroka (DSP + OD)	3 otroci (DSP + OD)
samohranilka	277	341	405	394	586	790
par	426	490	554	532	713	904

po oceni sogovornikov v fokusnih skupinah je takih 10–25 % prejemnikov DSP. Njihov delež je večji v urbanih sredinah.

O resnično revnih – gre za največji del revnih družin. Zaznamuje jih ena do več oblik socialne izključenosti hkrati (poleg nizkih dohodkov ali brezposelnosti, še nizek stanovanjski standard, slabo zdravstveno stanje ...). Njihov položaj je toliko slabši, kolikor več je oblik socialne izključenosti, s katerimi se srečujejo. Kar polovica te populacije je zaznamovana z resnimi zdravstvenimi težavami enega ali obeh staršev.

O nevidnih revnih – gre za skupino družin, ki ne pozna svojih pravic, jih ne zna uveljavljati, se ne počuti dovolj revne, da bi zaprosila za pomoč, ali pa se svojega položaja sramuje. Po oceni naših sogovornikov iz fokusnih skupin v primerjavi s prejemniki DSP je takih 10–30 %.

O revnih zaposlenih oziroma skupini, ki s svojimi dohodki presega cenzuse za dodelitev DSP, a je njihov socialni položaj ogrožen ali celo slabši od položaja upravičencev do DSP. To je najhitreje naraščajoča skupina ljudi.

Segmentacija populacije revnih je po našem mnenju nujen pogoj za oblikovanje in uvedbo učinkovitejših strategij, s katerimi želimo zmanjševati revščino in socialno izključenost. Teh strategij ne smemo graditi zgolj na denarnih pomočeh in na pritiskih za vključevanje revne populacije na trg dela.

Sistem je po mnenju naših sogovornikov v fokusnih skupinah treba začeti urejati pri ustreznem plačilu za delo, saj je to danes resnično razvrednoteno. Vse več ljudi prejema tako nizke dohodke, da z njimi sebi in svoji družini ne morejo zagotoviti ustrezne social-

ne varnosti. Pravna zaščita tistih, ki delajo in jih delodajalci izkoriščajo, je majhna. Zato ljudje dostikrat raje koristijo socialne pomoči in delajo na črno. Vsaj na začetku, ko zdrsnejo pod prag revščine, prevladujejo tisti, ki hočejo aktivno reševati svoj problem, pozneje pa jih neuspeh in nemoč porineta v duševno stisko, depresijo ali celo bolezen. Socialni prejemki lahko zmanjšajo neenakost, njihov vpiv pa je omejen, so namreč pasivna oblika pomoči. Vzroki, da posamezniki ali družine postanejo revni, so večplastni, zato morajo biti ukrepi za zmanjšanje revščine vzpostavljeni na različnih področjih in usklajeni med seboj. Načini spopadanja z revščino bi morali biti zastavljeni širše kot v preteklosti, v smeri zmanjševanja vseh oblik socialne izključenosti in vzpostavljanjem mehanizmov za aktivnejše vključevanje revnih družin v reševanje njihovega problema.⁵ Predvsem pa bi bilo treba vzpostaviti sistem, v katerem bi bile sistematično povezane vse službe in nevladne organizacije, ki se ukvarjajo z reševanjem težav revnih, in bi s svojim delovanjem zagotavljale celostno obravnavo socialno ogroženega primera. Reševanje revščine otrok je seveda za vsako družbo še poseben izziv. Nujno bi jo bilo, bolj kot zdaj, graditi na izenačevanju začetnih možnosti za vse otroke. Zato bi morali zastaviti razvoj v smeri brezplačne osnovne šole, vključno s prehrano, da bi preprečili socialno izključevanje že v najnežnejšem obdobju. Učinkoviteje bi morali urediti tudi sistem štipendiranja, ki vključuje premalo otrok, saj je prav dostop do šolanja še vedno ključen dejavnik za izhod iz revščine.

doc. dr. Andreja Črnak - Meglič,
Vodja Otroške opazovalnice na
Inštitutu RS za socialno varstvo

1 Povprečna stopnja tveganja revščine gospodinjstev z otroki v EU-25 v letu 2004 je bila 19-odstotna, v Sloveniji pa 12. Nižjo stopnjo tveganja revščine gospodinjstev z otroki kot Slovenija (med 25 državami EU) so imele le Švedska, Finska in Danska (Child poverty and child well-being in the EU, Draft report of the Indicator's Sub-Group of the Social Protection Committee).

2 Izvedli smo analizo dostopnih sekundarnih podatkov o revščini otrok (predvsem analiza leakenskih kazalnikov, podatki iz študije HBSC ...), ki smo jo dopolnili z izvedbo fokusnih skupin s predstavniki ciljnih skupin, ki se dnevno srečujejo z revnimi osebami in družinami, ter polstrukturiranih intervjujev z revnimi osebami.

3 Child poverty and child well-being in the EU, Draft report of the Indicator's Sub-Group of the Social Protection Committee, 2008.

4 Dremelj P., Nagode M.: Omrežja socialne opore mladih, v: Črnak Meglič (ur): Otroci in mladina v prehodni družbi, Aristej, Maribor 2005.

5 razvoj socialnega podjetništva: ogromen del populacije (tudi prejemniki DSP) ni primeren za ponovno vključitev na trg dela. Potrebno bi bilo razviti nove oblike dala - okupacijske terapije, delo s krajšim delovnim časom v socialnih podjetjih, kjer bi tako zaposlenim plačilo za delo predstavljalo stimulacijo k prejetju DSP.

Revščina in starejši

Slovenija sodi med uspešne evropske države, saj je leta 1997 dosegla 76,9 % povprečnega bruto domačega proizvoda EU, leta 2008 pa bo dosegla že 91,9 % povprečnega bruto domačega proizvoda EU (podatki Eurostata). Skladno s takšno rastjo prebivalci Slovenije pričakujemo, da se bo izboljšala tudi kakovost življenja. Očitno so vse vlade v demokratični Sloveniji načrtno zmanjševale kakovost življenja neka-

terih prebivalstvenih skupin na račun bogatenja manjšine.

Pokojnina ni socialna kategorija, je za služek, za katerega smo delavci varčevali mnoga leta, saj je povprečna doba, ko smo vlagali sredstva za pokojnino, pri starostnih pokojninah 34 let in 8 mesecev, pri družinskih pokojninah 31 let in 10 mesecev, pri invalidskih pokojninah pa 25 let in 10 mesecev (Mesečni

statistični pregled ZPIZ, januar 2008). Kljub temu sodimo starejši v Sloveniji glede revščine med najbolj ogrožene skupine prebivalstva. Najbolj ogrožena so samska gospodinjstva, v katerih živi ženska, starejša od 64 let, saj je stopnja tveganja revščine v tej skupini kar 44,8-odstotna (Statistični urad RS, 17. 12. 2007). V projektu Starejši za starejše za večjo kakovost življenja doma, ki ga izvajamo prostovoljci Zveze upokojencev Slovenije, je med 26.927 starejšimi od 69 let, katerih podatke smo zbrali od leta 2004 do 2006 in jih še obdelujemo, 29,7 odstotkov odgovorilo, da s

svojo pokojnino ne morejo poravnati vseh stroškov.

Glede na to, da je bila inflacija v letu 2007 in 2008 precej višja od povišanja pokojnin v tem času in da se je država z zmanjšanjem števila dobitnikov varstvenega dodatka v letu 2007 – kar za 7.226 v primerjavi z letom 2006 – lotila varčevanja pri najbolj revnih, se je nedvomno število starejših, ki ne morejo shajati s svojo pokojnino, v zadnjih mesecih precej povečalo. Po sprejetem Zakonu o varstvenem dodatku januarja letos ima 3.542 ljudi teoretično možnost,

da se jim mesečni dohodek poveča za nekaj evrov, a država je tudi to možnost kar se da upočasnila, saj tri mesece po sprejetju zakona večina upravičencev tega dodatka še ni dobila.

Upokojencev, mlajših od 65 let, je 165.000. Večina od teh in veliko starejših bi si lahko povečalo dohodke z dodatnim delom, če bi jim država ponudila roko in bi jim dodatni zaslužek ne ogrožal pokojnine. Tu je država izjemno počasna.

Najrevnejši so najstarejši upokojenci, ki zadnja leta pred smrtjo večinoma potrebujejo več sredstev, saj nujno potrebujejo pomoč okolja. Lokalna skupnost ponekod subvencionira stroške oskrbe na domu. Država načrtno drži cene oskrbnega dne v javnih zavodih nizko, kar slabi kakovost v domovih za ostarele, domovi si vsak po svoje pomagajo z dodatnim zaračunavanjem vseh mogočih storitev, ki jih doplačujejo sami prebivalci domov ali njihovi otroci.

Država je prenehala vlagati v javne zavode, sklepa pogodbe z zasebniki, ki se jim morajo naložbe povrniti, računajo pa še na dobiček. Ti domovi seveda niso dosegljivi večini starejših, ki imajo pokojnine manjše od 700 evrov, teh pa je 80 odstotkov. Torej država, namesto da bi vlagala v javne, neprofitne zavode, s sredstvi vseh nas subvencionira oskrbni dan bogatim, ki si lahko privoščijo zasebne zavode. Kam gremo?

Pri mesečni oskrbi v zavodu, ki v javnih zavodih pri večini prebivalcev presega 700 evrov, in pri tem, da morajo 52

odstotkov starejših od 69 let pri plačilu najbolj osnovnih potreb pomagati otroci (podatki projekta Starejši za višjo kakovost življenja doma), je popolnoma jasno, da država načrtno siromaši ne le starejše, ampak tudi njihove otroke.

Najnižje pokojnine imajo najmanj izobraženi, kar pomeni, da je večja verjetnost, da tudi njihovi otroci nimajo visoke izobrazbe in visokih dohodkov. S tem država načrtno siromaši najbolj siromašne.

Ali si res želimo ob gradovih, ki jih v Sloveniji zida na hitro obogatela manjšina, povečevati število beračev na cestah ali pa na novo odpirati hiralnice? Ali ne bi bilo bolje, da bi država namesto subvencioniranja socialnih storitev in socialnih transferjev, kot je varstveni dodatek, ki ljudi, ki so celotno življenje hranili za pokojnino, žali, dala ljudem takšne pokojnine, da bi si lahko sami plačali osnovno oskrbo?

dr. Mateja Kožuh Novak, ■
predsednica Zveze Društev Upokojencev Slovenije

Prostovoljstvo – izraz medsebojne solidarnosti

Kadar govorimo o prostovoljstvu, najprej pomislimo na neposredno pomoč človeku v stiski – na to, da prostovoljec prinese staremu človeku kruh iz trgovine, se z njim pogovarja in ga spremlja na sprehodu, pomaga slepi osebi premagati oviro na cesti, pomaga gibalno ovirani osebi pri vsakodnevni opravkih.

Toda prostovoljstvo ima mnogo širše razsežnosti. Organizirano delovanje prostovoljcev ni le vir podarjene človeške energije in neplačanega delovnega časa. Prostovoljstvo je pomemben pomočnik uravnavanja socialnih razlik v družbi.

Prostovoljsko delo, predvsem na področju socialnega dela, vnaša vrednote v medčloveške odnose in je izraz medsebojne solidarnosti. Organizirano prostovoljsko delo je dokaz, da civilna družba prepozna solidarnost kot vrednoto in jo uveljavlja na organiziran način. To je še zlasti pomembno v času, ko so od države in gospodarstva priznane vrednote opredeljene z načeli in prakso liberalne ekonomije in država, naj še tako izpostavlja svojo socialnost, na vseh ravneh krati socialne pravice prebivalcev. Število ljudi, poražencev v tekmi za pridobitev čim večjega materialnega deleža zase in svoje družino, se vztrajno povečuje.

Prostovoljsko delo v naš prostor znova vnaša solidarnost, ki smo jo po razpadu socializma in z vstopom v nov politični sistem tako brutalno zamenjali s potrošništvom, pehanjem za materialnimi dobrinami, tekmovalnostjo. Za ljudi, ki te tekme ne zmorejo, ni izhoda. Družba se razslojuje, razlike postajajo očitne.

Eden najpomembnejših učinkov, ki jih ima organizirano prostovoljsko delo na so-

cialnem področju, je povečevanje občutka varnosti v skupnosti za vse državljane. Še posebej za tiste, ki sami nimajo dovolj sredstev in virov za pokrivanje svojih potreb. V družbi, kjer je prostovoljstvo razširjeno in visoko vrednoteno, ljudje, ki pomoč potrebujejo, dobijo občutek, da so vsaj nekoliko manj prepuščeni sami sebi in da lahko v svojem okolju računajo na pomoč soljudi. Celotno več, tudi sami lahko prispevajo kot prostovoljci.

Za osebe, ki delajo kot prostovoljci, ima to delo poleg osebnega zadovoljstva tudi učinke, ki jih označujemo kot socialno krepitev. To pomeni, da postajajo ljudje bolj osveščeni o socialnih problemih v svojem okolju, razvijajo strategije oziroma modele delovanja, s katerimi zmanjšujejo te probleme, in prepoznavajo, kaj lahko sami storijo v svojem okolju za pozitivne spremembe.

Prostovoljci namreč niso le neposredni pomočniki ljudem v stiski. Postajajo vse bolj tudi socialni aktivisti, kar pomeni, da širijo in poskušajo uveljavljati ideje o zmanjševanju velikih socialno ali drugače pogojenih neenakosti. To počnejo z opozarjanjem na socialne nepravilnosti, lobiranjem, zagovorništvom in organizacijskim delom. Vse to vpliva na bolj pozitivno videnje sedanjosti in prihodnosti, kar je za vse nas, še posebno pa za mlade, zelo pomembno.

Čas otroštva in mladostništva je odločilen za izoblikovanje življenjskih nazorov vsakega človeka. V poplavi informacij, do katerih imajo dostop predvsem mladi, večji rokovanja s sodobnimi tehnologijami, se je včasih prav tako težko znajti kot v prostoru, kjer informacij primanjkuje. Težko je graditi odgovorno in zrelo osebnost v družbi, ki ponuja vse, možnosti pa niso za vse

REVŠČINA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

enake. Vzgoja v odgovornega človeka, ki se bo znal pravilno odločati v lastno dobro in dobro skupnosti, ker bo v tem spoznal svojo pot v prihodnost, je zato še kako potrebna. Usmerjanje v individualizem, povezan z željo pridobiti vedno več materialnih dobrin, ki smo mu priča v zadnjem času in ki je prinesel veliko sprememb tudi v slovensko družbo, oddaljuje mlade od zavedanja, da živimo na enem planetu, drug ob drugem, v medsebojni soodvisnosti.

Spodbujanje mladih ljudi, da se vključujejo v prostovoljske aktivnosti, je ena izmed pomembnih metod, kako jim pomagati, spoznavati življenje z več strani, ne le z navidezno uspešne, s katero se srečujemo

na vsakem koraku in nam jo ponujajo za vzgled, ampak z življenjske v delu z ljudmi, živili ali naravo. S tem jih usmerjamo na pot, ki razkriva nova spoznanja o življenju, našem mestu v njem, soodvisnosti in o tem, da prispevek vsakogar izmed nas še zdaleč ni nepomemben, čeprav se zdi majhen.

Ko govorimo o prostovoljstvu in revščini, je še posebej pomembno osvetliti tudi ta vidik prostovoljstva. Prostovoljsko delo namreč ponuja prostor vsem ljudem in ne ločuje med bogatimi in revnimi, med uspešnimi in neuspešnimi. Tudi revni, izključeni iz mnogih aktivnosti, ki jih sodobna družba ponuja, morajo dobiti svojo priložnost, če si jo želijo.

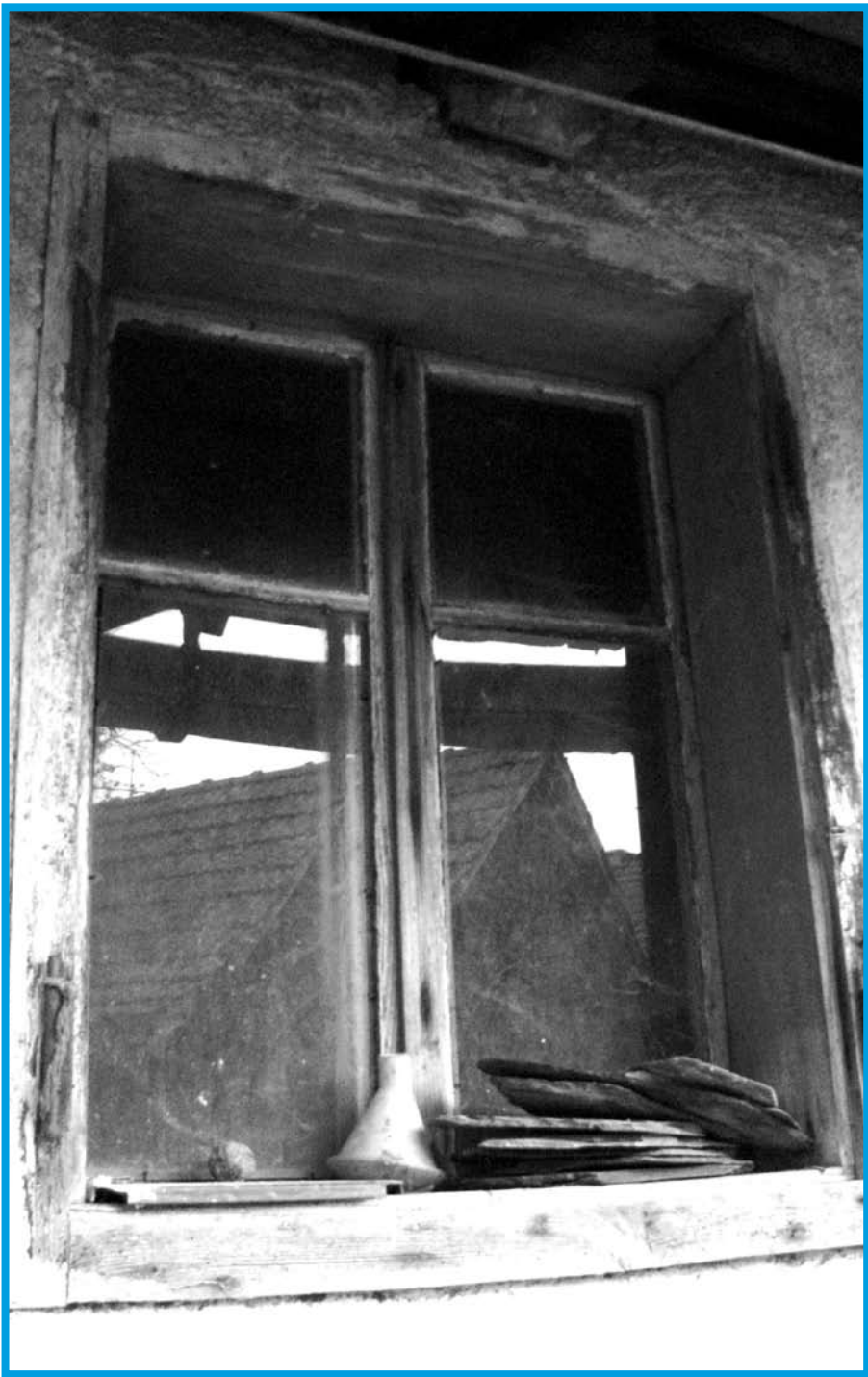
Tako se prostovoljstvo vgradi v socialno tkivo soseske, lokalne skupnosti, regije, države. Modra država podpira prostovoljsko delo prebivalcev, ker s tem spodbuja in pridobiva cenejše delne rešitve za probleme posameznikov in izboljšuje kakovost življenja v skupnosti in krepi občutek socialne varnosti.

Seveda pa spodbujanje prostovoljskega dela prebivalcev ne odvezuje socialne države skrb za prebivalce, zlasti za tiste, ki so v največji stiski in najbolj ranljivi. Šele ko je delovanje države in lokalnih oblasti v dialogu s civilno družbo in prostovoljci in ko se njihovo delo dopolnjuje, lahko pričakujemo, da bo vsaka stran pošteno opravila svoje naloge v korist

posameznikov in skupnosti. Idealna država, ki bi poskrbela za vse potrebe ljudi, je očitno le še idealna predstava. Treba je vključiti vse možnosti družbe za zagotovitev najvišjega možnega blagostanja v družbi. S podporo prostovoljstva in sodelovanjem s civilno družbo, ki pozna težave ljudi, lahko država precej uspešneje deluje v korist prebivalcev, kot če prostovoljstvo sicer dopušča, ne izkorišča pa tega vira za oblikovanje uspešnejših politik v smislu odpravljanja neenakosti in zagotavljanja kakovostnega preživetja vsem prebivalcem.

Tereza Novak, ■
izvršna direktorica Slovenske filantropije

Predstavitev Društva za pomoč brezposelnim v materialni stiski

Osnovni namen društva za pomoč brezposelnim v materialni stiski je pomagati osebam, ki so se znašle v hudi materialni

stiski. Delujemo v celotni Slovenije, in sicer tako, da zbiramo prostovoljne prispevke, hrano, oblačila, obutev, igrače, šolske

potrebščine in jih posredujemo tistim, ki se na nas obrnejo s prošnjo za pomoč.

Namen društva ni le ponuditi in izdati pomoč, saj je takšna pomoč kratkotrajna in posameznik je prej ko slej znova v stiski. Društvo bo prosilca spremljalo tako dolgo, dokler si ne bo opomogel in se postavil na lastne noge. To pomeni, da smo si v programu zastavili cilj, da bomo za vsakega prosilca skušali najti ustrezno rešitev – za nekatere je to zaposlitev, za druge upokojitve ali izobraževanje. V skladu s tem tesno sodelujemo z ustreznimi institucijami.

Društvo deluje šele dve leti, vendar smo kljub temu kar nekaj družinam odprli pot v boljše življenje. Na kratko predstavljamo samo nekaj primerov.

K nam se je po pomoč obrnila mati samohranilka. Prišla je obupana, saj ni vedela, kaj bo ta dan dala na mizo. Pred kratkim so se preselili v drago podnajemniško stanovanje, saj je stanovanjsko pravico izgubila, ko jo je ob ločitvi zastavila. Društvo se je na prošnjo odzvalo takoj in družino še isti dan založilo z vso potrebno prehrano in toaletnimi potrebščinami. Naslednje dni smo jih založili še z oblačili in obutvijo za vso družino. Mater smo vseskozi spodbujali in jo vodili tudi prek institucij. Za pomoč smo se dogovorili s centrom za socialno delo in Javnim medobčinskim stanovanjskim skladom. Materi smo pokazali in odprli pot, vendar smo ji dali možnost, da sama izbere, kako bo ravnala. Ravno to je ena izmed pomembnih prednosti našega društva. Vedno damo človeku možnost, da se sam odloči, kako bo ravnal, predstavimo pa tudi realne možnosti in posledice, ki jim sledijo. Ta družina je ravnala po naših nasvetih: danes živijo kakovostno in dostojno življenje, mati se je znova zaposlila, tudi stanovanjski problem je rešen.

Ravno pred kratkim se je na naše društvo s prošnjo za pomoč obrnila mamica samohranilka z 19-mesečnim otrokom. Lastnik stanovanja (najemodajalec), v katerem je živel, ji je kljub odpovednemu roku postavil ultimat, da mora do naslednjega dne izprazniti stanovanje. Kljub našemu posredovanju se z lastnikom ni bilo mogoče ničesar dogovoriti, zato smo mamiči naslednji dan našli drugo lokacijo za bivanje, to je materski dom, in poskrbeli za preselitev nje in otroka.

Pa naj bo to dovolj. Podobnih primerov je še veliko, saj prejemamo prošnje iz vse Slovenije. Trudimo se pomagati vsestransko, najsi bo to materialno, z nasvetom, podporo ali drugače, predvsem pa se trudimo, da bi delovali čimbolj pravično. V ta namen vsako prošnjo, ki jo prejmemo, preverimo z nenapovedanim obiskom na domu prosilca. Tako vzpostavljamo realno sliko stanja in tudi odziv prosilca nam pove, ali se je pripravljen potruditi za svoj boljši jutri ali ne.

Obenem se zavzemamo tudi za čim večjo aktivnost brezposelnih oseb. Naš predlog je, da bi aktivni, zdravi, dela zmožni iskalci zaposlitve, dokler so prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje, občasno opravili kakšno javno dobro ali koristno delo. Menimo, da bi to ohranilo stik posameznika z delom, ohranil bi občutek pripadnosti skupnosti, tako bi bila omogočena vzajemnost med tistim, kar posameznik od države prejme, in tistim, kar ji da. Kot delo imamo v mislih predvsem prostovoljna dela v dobrodelnih organizacijah – kot so pomoč starejšim ali invalidnim osebam.

Zelo bi nas veselilo, če bi bili pripravljeni podpreti naš predlog.

Anica ŠTUHEC, ■
predsednica društva

Slovenski davek na človekoljubje

Za Slovenijo velja, da je stopnja revščine prebivalstva med najnižjimi v Evropski uniji. Zadnji uradni podatki Statističnega urada RS iz leta 2004 zaznavajo, da živi v Sloveniji pod pragom tveganja revščine 12,1 odstotka prebivalstva, da morajo najrevnejši preživeti s 440 evri na mesec in da bi morala štiričlanska družina imeti vsaj 924 evrov dohodka na mesec, da bi presegla tveganje revščine. Novejših podatkov o revščini v Sloveniji ni, zato lahko o aktualnih stiskah prebivalstva sklepamo predvsem iz podatkov o izdanih pomočeh centrov za socialno delo, dobrodelnih in humanitarnih organizacij.

Mednarodna zveza društev RK in RP je v svojem delovanju osredotočena na najbolj ogrožene sloje družbe, revne, brezposelne, brezdomce, starostnike, bolne, osamljene ter druge posameznike in družine v stiski. Rdeči križ Slovenije pomoč izvaja z razvejeno mrežo območnih združenj, tesnim sodelovanjem krajevnih organizacij in predanimi prostovoljci. Samostojna logistična dejavnost nam omogoča učinkovito pripravo, skladiščenje in distribucijo pomoči najbolj potrebnim.

Socialno ogroženim posameznikom in družinam neposredno trajno ali občasno pomagamo s prehranskimi paketi, higienskimi pripomočki, oblačili in obutvijo, pohištvo in belo tehniko. Rdeči križ Slovenije že tretje leto zapored sodeluje pri izvajanju ukrepa dobave hrane iz intervencijskih zalog najbolj ogroženim, pri katerem sodelujejo še Slovenska Karitas, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. V letu 2007 smo razdelili 820,2 tone osnovnih prehranskih izdelkov, 821.461 litrov UVT-mleka in 131.085 litrov čokoladnega mleka, leto poprej pa 542 ton osnovnih prehranskih izdelkov in 1,3 milijona litrov UVT-mleka. Razdelili smo še 30.221 enotnih prehranskih paketov (302 toni hrane), 90,6 tone pralnega praška in 15.000 litrov tekočega mila, območna združenja pa so iz lastnih ali donatorskih sredstev zagotovila še dodatnih 300 ton hrane, 52 ton higienskih pripomočkov in več kot 375 ton pomoči v obliki oblačil in obutve. Nacionalno društvo je pomagalo več kot 106.000 posameznikom, ki živijo v Sloveniji.

Dobrodelne organizacije nismo v enakopravnem položaju. Gre za to, da mora RKS za podarjene pakete, s katerim še kako olajšamo vsakodnevno stisko družin, na leto plačati 34.548 EUR davka. Za to vsoto bi lahko, če bi nas država odresila plačevanja davka (davek na človekoljubje), med socialno ogrožene družine razdelili še najmanj 2.500 paketov ali 25 ton raznih osnovnih prehranskih izdelkov. Za državo nepo-

membna številka, za nekatere slovenske družne velika in nepogrešljiva pomoč.

Velik poudarek namenjamo tudi posredni skrbi za izboljševanje položaja posameznikov: izvajamo sosedsko pomoč, organiziramo delovanje postaj Rdečega križa, pripravljamo srečanja starostnikov, organiziramo obiskovanje bolnih oseb, spodbujamo delovanje skupin za samopomoč in osebni razvoj ter medgeneracijskih skupin. Pomemben del socialne dejavnosti so tudi programi pomoči za brezdomce ter organizacija taborov in letovanj za otroke. Ves čas se trudimo izboljšati obseg in kakovost oskrbovanja socialno ogroženih posameznikov in družin, ki živijo v Sloveniji.

Rdeči križ zaznava vedno več družbenega razslojevanja in revščine, še posebej med brezposelnimi in neaktivnimi osebami, upokojenci, ženskami, najbolj ogrožena so enočlanska gospodinjstva, večajo se stiske družin. Nizki prihodki ženejo vse več ljudi na prag revščine, številne tudi že čezenj. V Sloveniji se večja število ljudi, ki zaradi dolgotrajne stiske psihično zbolijo, več je skrajnih oblik brezdomstva, saj državi ne uspe zagotavljati socialne pomoči ljudem, ki živijo v podnajemniških stanovanjih z visokimi najemnini. Podražitve so v preteklem obdobju vrste še podaljšale, socialne stiske so vse večje. Alarmantno je opozorilo Skupnosti centrov za socialno delo in Študentske organizacije Slovenije, da bodo lahko najrevnejši študentje septembra ostali brez štipendij. Črno podobo prihodnosti dodatno kažejo mediji z naslovi, kot so Največji mesečni skok cen od leta 2002, Cene so v Sloveniji rasle dvakrat hitreje kot tiste v območju evra ... Torej, podoba socialnega miru in sprejemljivega socialnega ravnovesja v državi se ruši.

Prav zaradi novih oblik revščine in z njimi povezanih stisk je treba zasnovati drugačno metodologijo in strategijo spremljanja oseb, ki dobivajo pomoč. Očitno naraščanje števila prošenj za prejemnike pomoči tako v hrani kot v oblačilih zahteva od nas, da podrobneje spoznamo socialne stiske ljudi in njihove potrebe ter se jim še učinkoviteje približamo. Socialna prikrajšanost namreč ne tepta le osebnega dostojanstva revnih, ampak kritično vpliva na zdravstveno ogroženost in druge psihosocialne težave odraslih in odrasčajočih otrok.

mag. Janez Pezelj, ■
generalni sekretar Rdečega križa Slovenije

Revščina – temeljna kršitev pravic in dostojanstva vsakega človeka

1. Ali število revnih tudi pri nas narašča?

Težko bi na splošno trdili, da število revnih v Sloveniji narašča. Res pa je, da se število ljudi, ki jim Karitas pomaga, iz leta v leto povečuje. Samo lani je tako pomoč prejelo več kot 70.000 posameznikov. Največji del denarnih sredstev je Karitas v letu 2007 zbrala v župnijah, neposredno od darovalcev (58 %), na razpisih ministrstev in občin (19 %) ter na razpisu Fundacije invalidskih in humanitarnih organizacij (23 %). Skupaj z materialno pomočjo v obliki rabljenega materiala in hrano iz intervencijskih zalog EU je bilo v letu 2007 razdeljenih dobrih 5

prispevajo k reševanju sodobnih stisk in pri tem še posebej pozorno spremljajo kršenje osnovnih človekovih pravic. Vse več je tudi ljudi, ki so zaradi dolgotrajne stiske psihično bolni ali se kažejo začetki tovrstnih obolenj. Opazno je tudi povečanje skrajnih oblik brezdomstva in alkoholizma med zelo mladimi.

Revščina postaja vse bolj skupen evropski problem, saj smo v preteklem letu na Karitas zaznali veliko več ekonomskih migrantov iz vzhodnoevropskih držav, ki v Slovenijo prihajajo dobesedno brez vsega. Prav zato Caritas Europa zelo podpira idejo, da bi bilo leto

milijonov EUR pomoči, kar se mogoče sliši veliko.

Če ta sredstva delimo s številom prejemnikov, lahko hitro ugotovimo, da tudi naša pomoč, zaradi omejenih virov, še zdaleč ni zadostna. Zato je treba poudariti, da je za nas izjemno pomembno delo 6.400 rednih in še približno toliko občasnih prostovoljcev, ki v 251 župnijskih Karitas po vsej Sloveniji s svojo navzočnostjo, svetovalnim delom in pomočjo lajšajo vsakodnevne težave ljudi v stiski in skrbijo, da pomoč pride neposredno do ljudi, ki jo potrebujejo.

Stanje glede revščine, kot ga zaznava Karitas, se v Sloveniji v zadnjem obdobju spreminja predvsem v smislu večje koncentracije revščine na določene skupine oziroma posameznike. Pojavljajo se tudi bolj kompleksne in kombinirane stiske – ob nekdanjem enem problemu posameznika danes v zelo kratkem času doleti več težav hkrati. Zato je nujno mrežno sodelovanje vseh, ki lahko

2010 razglašeno za Evropsko leto boja proti revščini in socialni izključenosti.

2. Ali ljudje skrivajo svojo revščino in ali je v družbi postala sprejeta kot nekaj, kar se lahko zgodi vsakomur?

Revščina je vse bolj prikrita. Na splošno ljudje iz drugih kulturnih območij veliko lažje zaprosijo za pomoč in tudi manj skrivajo revščino. Medtem pa avtohtono slovensko prebivalstvo, še posebej v primestju in na podeželju, revščino pogosto skriva in le težko poišče pomoč, še posebej če se je treba kakorkoli izpostaviti. Revščina je v miselnosti velikokrat tudi znamenje nesposobnosti, razen če ne gre za očitno nesrečo.

V mestih je podoba drugačna, ker se ljudje manj poznajo, je manj predsodkov pri iskanju pomoči. Včasih išče pomoč tudi kdo, ki je ne potrebuje, ima pa občutek, da mu pripada. Gotovo pa vsi zelo skrivajo revščino pri svojih otrocih. Včasih jim starši

REVŠČINA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

priskrbijo celo preveč materialnih dobrin, samo da ne bi bili kakorkoli v zaostanku s sovrstniki. Gre za neenake možnosti za zdrav in celostni razvoj.

3. Kdo se največkrat zaradi revščine obrne po pomoč na Karitas in kako mu pomagamo?

Največji del pomoči je bil v letu 2007 namenjen približno 11.000 družinam in posameznikom (skupaj 52.000 osebam) in 29.000 starejšim. Sledijo pomoč otrokom (12.300) in ženskam v stiski (168), brezdomcem (899) in zasvojenim: 366 mladim v terapijskem programu, 2434 pa v svetovalnem procesu; 656 staršem in 250 udeležencem v preventivnih programih v šolah, delavnicah ipd. Manjši delež zajemajo posebni programi pomoči migrantom (2500 osebam oz. 407 družinam), žrtvam trgovine z belim blagom in drugim obrobnim skupinam. V splošnih dobrotel- nih programih poteka pomoč predvsem v obliki razdeljevanja hrane, najnujnejših pri- pomočkov in plačila položnic. Materialna po- moč je kombinirana tudi z osnovnimi obli- kami svetovanja in usmerjanja v zahtevnejše programe, kadar je to potrebno. Programi, povezani z nasiljem, odvisnostjo in drugimi kompleksnimi stiskami, pa zahtevajo visoko strokovno in delovno intenzivnost ter veliko- krat potekajo v obliki celodnevne oskrbe.

4. Kaj kaže v prihodnje – bo revnih še več?

Kaže, da vse več ljudi izkusi katero izmed oblik sodobne revščine ali so v nevarnosti, da zdrsnejo pod prag revščine; še več pa je tistih, ki se srečujejo z raznimi oblikami socialne izključenosti, diskriminacije in neenakimi možnostmi za aktivno sodelovanje na različ- nih področjih družbenega življenja.

- Gotovo je eden izmed najresnejših problemov stanovanje. Minimalni dohodek ali od države določena pomoč ljudem, ki ži- vijo v podnajemniških stanovanjih, v praksi velikokrat ne omogoča preživetja. Prav tako starejši, ki sami živijo v lastnih stanovanjih ali so izgubili partnerja, ob minimalnih, a zasluženih pokojninah zelo težko pokrivajo redne stroške.
- Problem so tudi družine in posamezni- ki, ki zaradi različnih okoliščin ravno izpa- dejo iz cenusov državnih pomoči; včasih so zelo revni, vendar njihov položaj ni statistič- no izmerljiv. Po papirjih je vse v redu, dejan- sko stanje pa je katastrofalno.
- Opažamo tudi veliko funkcionalne ne- pismenosti med najbolj ogroženimi, ki niso sposobni ali ne zmorejo sami urediti vse bolj kompleksnih postopkov pred državnimi organi in drugimi institucijami. Posledica tega je, da ne morejo uveljavljati pravic ali možnosti, ki jim pripadajo (administrativne in druge ovire, pogoji za pridobitev pravic se zaostčujejo).
- Poseben problem so ljudje, ki so na meji duševne ali psihične bolezni in niso institu- cionalno obravnavani. V industrijski družbi so lahko dobili delo za strojem, v naši stori- tveni družbi, kjer je večina del povezanih s komunikacijo in zahtevnimi storitvenimi dejavnostmi (znanje jezikov, računalniška pi- smenost ...), pa ne dobijo zaposlitve in s tem možnosti za preživetje ter samostojno življe- nje. Tako se zelo hitro znajdejo na robu druž-

be, pogosto jih spremljajo tudi najrazličnejši konflikti z okoljem.

- Zelo zapleten in trdovraten je problem prezadolženosti, ki lahko povzroča hudo revščino, socialno izključenost in mnoge od- visnosti in ga lahko rešujemo le z dolgoro- čnim sistematičnim pristopom.

Večina javnih sistemov sicer zadovoljivo de- luje, a so mnogokrat preveč administrativno in neprožno upravljani. Učinkovitost javnih sistemov in mrež bo na veliki preizkušnji, če se bodo pristojnosti zgolj nekritično prenesle na pokrajine.

Reševanje revščine ne more biti zgolj na po- dročju zaposlovanja in z njim povezanih ukre- pov, kajti mnogi od tistih z izkušnjo revščine niso subjekti na trgu dela (otroci, starejši, bolni, invalidni) ali se vanj ne bodo vključili (dolgotrajna brezposelnost je blizu 3 %).

Izjemno pomembno je, da država spodbuja mrežno sodelovanje vseh, ki lahko pripomo- rejo k zmanjšanju revščine in socialne izklju- čenosti ter pomagamo pri dejanski potrebi ljudi v stiski, tudi z njihovo vključitvijo v stal- ni dialog o oblikovanju socialnih politik.

5. Vpliv krize vrednot na izkušnjo revščine

Revščina (dejanska ali občutena) krni in ogroža človekovo dostojanstvo ter prepreču- je polno uveljavljanje človekovih pravic in socialno vključenost. To je še posebej skrb zbujajoče, saj kljub propagirani in spodbuja- ni enakosti v različnosti, posebno med mla- dimi, velja močna in velikokrat neizprosna uravnilovka, ki jo oblikujejo mediji v tržni naravnosti, češ: *če imaš to, kar sodi v trende, si »in«, drugače te ni! Drugače si reven in neu- spešen* (beri: nesposoben).

Danes se vrednostni sistemi veliko manj oblikujejo v okviru življenja v temeljnih sku- pnostih, kjer bi mladi lahko našli oporo za drugačne vrednote tudi v smislu biti, in ne samo imeti. Nedavne sociološke raziskave ugotavljajo, da imajo mladi močne vrednote. *Osrednja med njimi je imeti družino, otroke, do- bro službo in živeti srečno družinsko življenje.*

Družina, ki naj bi bila po prepričanju mno- gih v razsulu, namreč nedvoumno igra osre- dnjo vlogo v življenju slehernega posamezni- ka in družbe. Ne le glede materialne eksisten- ce, ampak še bolj v duhovnem in duševnem razvoju, ki sta danes brez dvoma najbolj izpostavljena rušilnemu pohodu brezobzir- ne ekonomske globalizacije, potrošništva in ekstremnih oblik sodobne revščine.

Zato je še toliko bolj pomembno, da se poleg dostopa do materialnih dobrin in primer- nega dohodka (iz zaposlitve in socialnih transferjev) vsem v družbi omogočijo ka- kovostne in dostopne zdravstvene in soci- alne storitve, integracije in vseživljenjsko učenje ter se na vseh ravneh spodbuja polno uveljavljanje človekovih pravic, so- lidarnost in sožitje generacij.

Imre Jerebic ■
Slovenska Karitas

Življenjski slog – brezdomec

Velikokrat slišim govorce, da so se ljudje, ki so na cesti, za to sami odločili, da je to njihov življenjski slog. V osemnajstih letih dela z brezdomci in ljudmi, ki gravitirajo k tej populaciji, takega človeka nisem spoznal. Idealizirana podoba pariškega boemskega klošarja nima nič skupnega s slovensko real- nostjo in našimi ulicami. Praviloma gre za niz neugodnih okoliščin in dogodkov, ki člo- veka sčasoma pripeljejo do točke, ko ne more

tnost za vrnitev v aktivno življenje. Kdor spi na prostem, si pač težko najde zaposlitev. Kako naj gre sploh na pogovor za delo, če se še umiti ne more? Stik s trgom dela se izgubi. Na voljo je le delo na črno, za mizerno plačilo ali celo zastonj. Zavetišča za brezdom- ce samo zmanjšujejo škodo, ki se ob tem dela. Možnosti, s katerima se brezdomci, ki nimajo možnosti bivanja v zavetišču, vedno srečajo, pa sta zapor ali bolnišnica.

več funkcionirati po sprejemljivih družbenih vrednotah. Izčrpani so vsi viri, socialna mreža je razpadla, prihodnosti ni več, stopijo v krog odrinjenih, pozabljenih in prezrtih, ki so za preživetje prodali svoj ponos.

Brezdomstvo je gotovo ena izmed skrajnih oblik revščine in človeške nemoči. Pojavlja se v vseh obdobjih zgodovine, zato si ne more- mo delati iluzije, da ga lahko odpravimo. Upravičeno pa lahko pričakujemo, da bodo v družbi ustvarjeni pogoji, ki bodo omogočili tudi brezdomcem človeka dostojno življenje.

Raziskava med brezdomci leta 2006 je poka- zala, da imajo vsi anketirani skupaj toliko let delovne dobe, da bi bila lahko polovica upokojena s polno pokojninsko dobo. Ker iz najrazličnejših razlogov ne izpolnjujejo pogojev, nihče ne dobi nič, nekateri so celo brez denarne socialne pomoči. Sklep, ki se vsiljuje sam po sebi, je, da se brezdomstvo državi splača.

Povprečen prebivalec Slovenije brez ustrezne izobrazbe, ki po 50. letu ostane brez zaposli- tve in ustrezne socialne mreže, nima nobene perspektive več, zato mu ne gre zameriti, če se vda alkoholu. Pretekli družbeni sistem pre- bivalstva ni naučil fleksibilnosti, ki je nujna za preživetje v kapitalizmu, zato ljudem ne moremo zameriti, če se v novih pogojih ne znajdejo.

Življenje na cesti pusti nepovratne posledice. Dlje, ko takšno stanje traja, manjša je verje-

Ker je revščina pri nas kriminalizirana, bo tisti, ki je za preživetje prisiljen na cesti pro- siti, storil prekršek, ki ga pripelje v zapor. Če prekrška ne želi storiti, mora krasti. Rezultat je enak. Zapor pa je približno desetkrat dražji od zavetišča.

Bolnišnica je druga možnost, ki seveda ni cenejša. Kako naj si človek, ki nima ničesar, plačuje prostovoljno zdravstveno zavarova- nje? Kako naj tisti, ki nima prostovoljnega zavarovanja, plača zdravnika in zdravila? Položaj je tako absurden, da se je smiselno vprašati – če izhajamo iz predpostavke, da zakonodajalec ve, kaj dela –, zakaj zakonoda- jalec to dela.

Če vse skupaj navežem na ugotovitev, da se državi brezdomstvo splača, potem hitro pri- demo do sintagme »ni človeka, ni problema«, kar nas pelje v nekakšen brutalno sprevrženi socialni darvinizem.

Prej ko bomo spoznali, da se razvitost družbe kaže v stopnji zaščite najbolj ranljivih skupin prebivalstva, hitreje se bomo pridružili civili- zaciji. Filantropija ne more popravljati napak politike. Slovenija se z impliciranjem demo- kracije ne more pohvaliti, zato ima precej popačen obraz, to pa pušča grenak okus.

Boris Kosec, ■
socialni delavec, vodja zavetišča za brezdomce v Ljubljani